

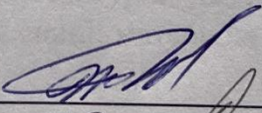
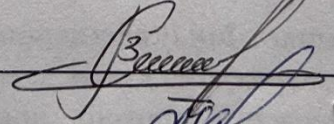
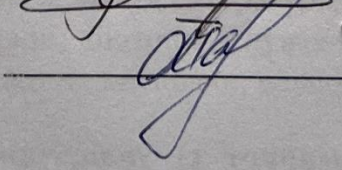
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
Навчально-науковий Інститут лісового і садово-паркового господарства
Кафедра лісівництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

Організація напіввільного утримання дикої свині (*Sus scrofa* L.) в угіддях філії
«Дубенське лісове господарство» ДП «Ліси України»

Спеціальність 205 Лісове господарство
(код і назва)
Освітньо-професійна програма 205.2 Мисливське господарство
(код і назва)

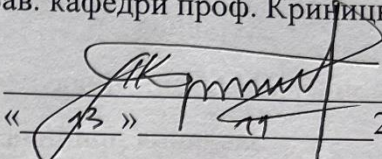
Керівник проф. Хосцький П. Б.
Виконав ст. гр. МГ-61м Сириця В. О.
Рецензент: проф. Лісовий М. М.

Львів – 2024

Міністерство освіти і науки України
Національний лісотехнічний університет України

Інститут: лісового і садово-паркового господарства
Кафедра: лісівництва
Освітній ступінь: магістр
Спеціальність: 205 - Лісове господарство
Освітньо-професійна програма: Мисливське господарство

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедри проф. Криницький Г.Т.

« 13 » 11 2024 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

Сириці Власдиславу Олександровичу

Тема роботи: Організація напіввільного утримання дикої свині (*Sus scrofa* L.) в угіддях філії «Дубенське лісове господарство» ДП «Ліси України» затверджена наказом по університету від «16» вересня 2024 р. № С-706

2. Термін здачі студентом закінченого проекту (роботи): 3.12.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: літературні джерела; матеріали мисливського впорядкування та таксації дикої свині; матеріали лісовпорядкування; матеріали польових досліджень.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить розробити): вступ, огляд література; програма та методика робіт; господарська діяльність філії; біотопи існування та влаштування вольєри в угіддях філії; біотехнічні заходи; висновки; список літератури, додатки.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): динаміка чисельності диких тварин у мисливських угіддях філії «Дубенське ЛГ», біотехнічні заходи в угіддях філії «Дубенське ЛГ», реалізація ліцензій та відстрільних карток упродовж 2019-2023 рр. в угіддях філії «Дубенське ЛГ», розрахунок будівельних матеріалів для влаштування вольєри в угіддях Радивилівського лісництва філії «Дубенське ЛГ», розрахунок кількості кормів у літньо-осінній період для підгодівлі диких свиней у вольєрі Радивилівського лісництва філії «Дубенське лісове господарство»

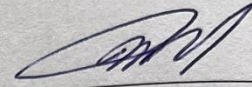
6. Консультанти по проекту з зазначенням розділів

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

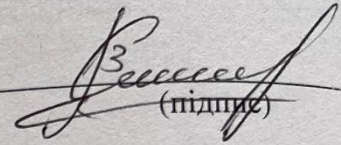
7. Дата видачі завдання: 5.08.2024 р.

Керівник

Завдання прийняв до виконання :

(підпис)

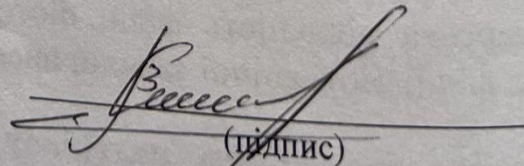
(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

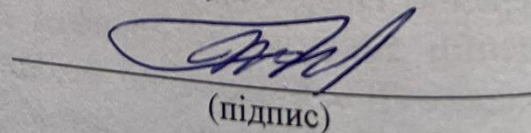
№	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Отримання вихідного завдання	5.08.2024	виконано
2.	Опрацювання літературних джерел	6.08.2024-13.08.2024	виконано
3.	Проведення польових робіт	14.08.2024-12.09.2024	виконано
4.	Опрацювання зібраного фактичного матеріалу	12.09.2024-1.10.2024	виконано
5.	Написання загальних розділів роботи	1.10.2024-21.10.2024	виконано
6.	Опрацювання спеціальної частини	22.11.2024-4.11.2024	виконано
7.	Комп'ютерний набір тексту	5.11.2023-25.11.2023	виконано
8.	Оформлення додаткового матеріалу	26.11.2023-2.12.2023	виконано
9.	Здача завершеної роботи	3.12.2023	виконано

Студент-дипломник

Керівник роботи

(підпис)

(підпис)

УДК 637.7

Сириця В. О. Організація напіввільного утримання дикої свині (*Sus scrofa* L.) в угіддях філії «Дубенське лісове господарство» ДП «Ліси України» Кваліфікаційна робота магістра. – Львів: НЛТУ України, 2024. – 64 с.

Анотація

Проведено аналіз мисливськогосподарської діяльності філії «Дубенське лісове господарство». Основними мисливськими тваринами на яких проводять полювання у мисливських угіддях філії є козуля європейська, дика свиня і заєць сірий, але обсяги добування незначні. В угіддях філії підібрано територію для спорудження вольєри, розраховано необхідну кількість будівельних матеріалів. Розроблено раціон для підгодівлі дикої свині у залежності від періоду року. Підібрано біотехнічні споруди.

Ключові слова: *Sus scrofa*, вольєр, популяція, біотехнія, раціон підгодівлі.
Рис. 12, Табл. 12, бібліогр. 37.

Syritsa V. O. Organization of semi-free keeping of wild pig (*Sus scrofa* L.) in the lands of the "Dubno Forestry" branch of the State Enterprise "Forests of Ukraine". Master's qualification work. – Lviv: NLTU of Ukraine, 2024. – 64 p.

Abstract

The article analyses the hunting activities of the Dubno Forestry branch. The main game animals hunted in the hunting grounds of the branch are European roe deer, wild pig and grey hare, but the volume of harvest is insignificant. The territory for the construction of an enclosure was selected in the branch's lands, and the required amount of construction materials was calculated. A diet for feeding wild pigs was developed depending on the season. Biotechnical facilities were selected.

Key words: *Sus scrofa*, aviary, population, biotechnology, feeding ration.
Fig. 12, Table 12, bibliography. 3.

Зміст

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. БІОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СВИНІ ДИКОЇ	6
1.1. Ареал поширення виду	6
1.2. Підвиди дикої свині	8
1.3. Поведінка	10
1.3. Вплив свині дикої на насадження	13
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА, МЕТОДИКА ТА ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕНЬ	16
2.1. Програма досліджень	16
2.2. Методика досліджень	17
2.3. Об'єкт досліджень	18
РОЗДІЛ 3. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ФІЛІЇ «ДУБЕНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»	22
3.1. Місцезнаходження філії	22
3.2. Кліматичні особливості території філії	23
3.3. Мисливськогосподарська діяльність філії	25
РОЗДІЛ 4. ВЛАШТУВАННЯ ВОЛЬЄРИ В УГІДДЯХ ФІЛІЇ	29
4.1. Підбір біотопів для влаштування вольєри	29
4.2. Розрахунок необхідної кількості будівельних матеріалів	30
4.3. Підбір стада для напіввільного утримання тварин	34
РОЗДІЛ 5. БІОТЕХНІЧНІ ЗАХОДИ	43
5.1. Загальні особливості життєдіяльності свині дикої	43
5.2. Підгодівля дикої свині	45
5.3. Захворювання дикої свині	50
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Мисливське господарство України перебуває у кризовому стані. Деякі мисливствознавці, екологи, мисливці звинувачують Українське товариство мисливців і рибалок (УТМР), інші – спеціалізований орган у веденні мисливського господарства – Державна агенція лісових ресурсів України. Загалом, сучасна криза у мисливській галузі є результатом неефективної системи організації мисливства, управління і контролю за його веденням із боку державних органів.

Використання державного мисливського фонду не збиткова, а прибуткова справа у багатьох країнах світу. У географічних сусідів (Польща, Угорщина, Чехія та ін.) ведення мисливського господарства є рентабельне. Зокрема, у мисливських угіддях Угорщини щорічно полюють понад 20 тис. іноземних мисливців, а надходження від ведення мисливського господарства становить близько 100 млн доларів. До російської агресії у мисливських угіддях України щорічно полювали 300-400 іноземних мисливців. Їх відлякують низький рівень обслуговування, професійної освіти егерської охорони та ін. Розрахунок потенціалу мисливських угідь України свідчить про наявні значні резерви і можливості. Їх можна використати шляхом проведення науково-зваженої мисливсько-господарської політики, яка ґрунтується на нормативно-правовому забезпеченні, новітніх технологій, досвіду ведення мисливського господарства у зарубіжних країнах. У другій половині ХХ ст. у європейських країнах, США, Новій Зеландії інтенсивно впроваджували напіввільне утримання диких тварин, з наступним випуском в мисливські угіддя. В Україні основним об'єктом вольєрного розведення є дика свиня. У порівнянні з іншими мисливськими звірами, вона характеризується позитивними біологічними особливостями (настання статевої зрілості, плодючість, вимога до біотому тощо), що зумовлює надання переваги у напіввільному утримання саме свині дикої. Тому метою кваліфікаційної роботи є організація напіввільного утримання дикої свині (*Sus scrofa* L.) в угіддях філії «Дубенське лісове господарство» ДП «Ліси України».

РОЗДІЛ 1.

БОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СВИНІ ДИКОЇ

1.1. Ареал поширення виду

Ареал дикої свині найбільший серед родини Свині і вид найпоширеніший серед наземних ссавців. Дикі свині трапляються у широколистяних (букових і дубових) і змішаних лісах материкової Середньої Європи (від Атлантики до Уралу); у Середземномор'ї, включаючи також окремі райони Північної Африки, у тому числі гори Атлас (в давнину його ареал доходив уздовж долини Нілу до Хартума на півдні); у степових районах Євразії, Середньої Азії, на північному сході Передньої Азії; на півночі ареал кабана доходить до тайги і 50° с. ш. (історично доходив до Ладозького озера на 60° с. ш., потім проходячи по діагональній лінії Новгород, перетинаючи Уральські гори на 52° с. ш. і вийшовши на Західно-сибірську рівнину на 56° с. ш., перш ніж повернути на південь на Барабинську низовину); на сході – через Таримську западину, гори Танну-Ола і Забайкалля до Амура в північному напрямі і Гімалаїв в південному, включаючи території Китаю, Кореї, Японії і Великих Зондських островів в Південно-східній Азії. Окрім материкових, існували і острівні популяції, у тому числі на Британських островах, Корсіці, Сардинії, декількох островах в Егейському і Іонічному морях, Шри-Ланці, Суматрі, Яві і дрібних островах Ост-індії, Тайвані, Хайнане, Рюкю, Японських островах і Сахаліні, де збереглися викопні залишки диких свиней (Татаринов, 1973).

За цими межами (у окремих регіонах Південної Азії, в Південній і Центральній Африці) його замінюють споріднені види (велика лісова свиня, африканський бородавочник, бородата свиня, карликова свиня, яванська свиня та ін.). В давнину ареал дикої свині був значно ширший за сучасний. У середній Європі і на Близькому Сході вона раніше траплялися практично всюди, тепер у багатьох місцях винищена через неконтрольоване полювання. Так, в Лівії дика свиня зникла до 1880 р. Останній кабан в Єгипті, де вони були дуже поширені в епоху фараонів, загинув в зоопарку Гизи у грудні 1912 року, тоді як дикі

популяції вимерли в 1894-1902 роках. Принц Каміль Эль-Дин Хусейн спробував наново заселити Вади-Натрун кабанами, завезеними з Угорщини, але їх незабаром винищили браконьєри. Аналогічна ситуація склалася і в Скандинавії (у Данії кабанів не стало в XIX столітті), на значних територіях колишнього СРСР і північної Японії, а також по усій Великобританії, де вони зникли в XIII столітті, хоча їх охороною стурбувався ще Вільгельм Завойовник, який ухвалив в 1087 році за незаконне вбивство кабана осліплювали мисливця, а Карл I в XVII столітті зробив спробу реінтродукції кабана, зведеного нанівець громадянською війною (Гунчак, 1982).

В середині XX століття почалося часткове відновлення популяцій диких свиней, у 1970-х роках дикі свині знову з'явилися в Данії і Швеції, навіть в Англії в 1990-х роках в дикій природі з'явилися групи завезених з материка диких свиней, що втекли із спеціалізованих ферм (Євтушевський, 2010).

Популяцію британських кабанів пропонували повторно ліквідувати; журналіст і екоактивіст Джордж Монбіо виступив проти і просив провести ретельне дослідження популяції. В даний час популяція кабанів стабільна в більшості районів Євразії, де вони збереглися. В окремих областях Монголії щільність популяції фіксувалася на рівні 0,9 особин на 1000 га (1982 року) і навіть 1-2 особини на 1000 га (1989 року). При цьому розширений за допомогою людини ареал охоплює середовища від напівпустель до тропічних дощових лісів, включаючи очеретяні джунглі, мангрові ліси, сільськогосподарські угіддя. Утім, створені людьми гібриди європейських кабанів і свійської свині, стаючи безпритульними, у нових місцях проживання також стають екологічною загрозою і шкодять сільськогосподарським посадкам (вони входять до сотні найбільш шкідливих тварин). Особливо це стосується Південної Америки від Уругваю до бразильських штатів Мату-Гросу-ду-Сул і Сан-Паулу, де вони називаються javaporcos.

До Північної Америки європейські кабани завезені людиною як об'єкт полювання і поширилися в дикій природі поряд із рейзорбеками — здичавілими свійськими свинями, які трапляються тут від початку європейської колонізації.

Перших 13 диких кабанів, закуплених для США, придбав Остін Корбін у німецького торговця тваринами Карла Гагенбека, а потім випустив їх в окрузі Салліван 1890 року. Найуспішніша північноамериканська інтродукція кабанів сталася в штаті Північна Кароліна 1913 року. В Австралії здичавілі свині за способом життя схожі з кабаном. У Росії кабан водиться на значних територіях Європейської частини Росії (окрім північно-східних тундрових і тайгових районів), на Кавказі, у Південному Сибіру; на Тянь-Шані він піднімається до 3300 м (для порівняння: на Кавказі – до 2600 м, у Піренеях – до 2400 м, у Карпатах – до 1900 м).

1.2. Підвиди дикої свині

Через варіативність існування – від зони темнохвойної тайги до пустель, а також усіх гірських поясів аж до альпійського – географічна мінливість диких кабанів дуже велика. Виділяють 16 підвидів *Sus scrofa*, які об'єднують у 4 регіональні групи:

1. Західні:

– *S. scrofa scrofa*, або центральноєвропейський кабан (поширений в Іспанії, Італії, Франції, Німеччині, країнах Бенілюксу, Данії, Польщі, Чехії, Словаччині та Албанії);

– *S. scrofa majori*, або маремський кабан (поширений у Мареммі, Італія);

– *S. scrofa meridionalis*, або середземноморський кабан (поширений в Андалусії, на Корсиці та Сардинії);

– *S. scrofa algira*, або північноафриканський кабан (поширений у Тунісі, Алжирі та Марокко);

– *S. scrofa attila*, або карпатський (румунський, кавказький) кабан (поширений у Карпатах, зокрема в Румунії, Угорщині та Україні, на Балканах, Закавказзі, Кавказі, півострові Мала Азія, узбережжі Каспійського моря і на півночі Ірану);

– *S. scrofa lybicus*, або анатолійський кабан (поширений у Закавказзі, Туреччині, Леванті, Ізраїлі та на території колишньої Югославії);

– *S. scrofa nigripes*, або середньоазіатський кабан (розповсюджений у Середній Азії, Казахстані, східному Тянь-Шані, західній Монголії, Кашгарі та Афганістані і півдні Ірану).

2. Індійські:

– *S. scrofa davidi*, або центральноазіатський кабан (поширений у Пакистані, північному заході Індії та південному сході Ірану);

– *S. scrofa cristatus*, або індійський кабан (поширений в Індії, Непалі, Бірмі, Таїланді та західній Шрі-Ланці).

3. Східні:

– *S. scrofa sibiricus*, або забайкальський кабан (поширений на березі Байкалу, в Забайкаллі, північній і північно-східній Монголії);

– *S. scrofa ussuricus*, або уссурійський кабан (поширений у східному Китаї, на берегах Уссурійської та Амурської заток);

– *S. scrofa leucomystax*, або японський кабан (розповсюджений у Японії (за винятком острова Хоккайдо та островів Рюкю);

– *S. scrofa riukiuanus*, або рюкюйський кабан (поширений на островах Рюкю);

– *S. scrofa taiwanus*, або тайванський кабан (поширений на Тайвані);

– *S. scrofa moupinensis*, або північнокитайський кабан (поширений на узбережжі Китаю на південь до В'єтнаму і на захід до Сичуані).

4. Індонезійські:

– *S. scrofa vittatus*, або малайзійський кабан (поширений у півострівній Малайзії, Індонезії від Суматри і Яви на схід до Комодо).

Дика свиня (*Sus scrofa*) заселяє всю Європу на північ до Скандинавського півострова. В Азії мешкає всюди до Південного Сибіру, Забайкалля і Далекого Сходу на північ. Населяє і тропічні райони материка, а також острови Сулавесі, Ява, Суматра, Нова Гвінея та ін. Акліматизований у ряді місць Північної та Центральної Америки.

Дика свиня надзвичайно мінлива за розмірами, пропорціями тіла і забарвлення. Різні дослідники виділяють від 11 до 36 підвидів дикої свині. У Європі поширені шість підвидів:

1. *Sus scrofa scrofa*.
2. *Sus scrofa castilianus* (поширений в Іспанії).
3. *Sus scrofa baeticus* (Іспанія).
4. *Sus scrofa meridionalis* (острів Сардинія).
5. *Sus scrofa majori* (Італія).
6. *Sus scrofa attila*.

В основу розподілу покладено довжину і форму слъзової кістки. Вчені, які проводили класифікацію виду на підвиди на основі мітохондріальні ДНК, виділяють 11 підвидів. Найбільш поширений підвид – *Sus scrofa scrofa*. У Європі ареал поширення – від берегів Атлантичного океану (за винятком Піренейського півострова) до європейської частини Росії.

На Балканах, Кавказі, Малій Азії, а також в Румунії, Угорщині поширений *Sus scrofa attila*. Вважають, що підвид заселяє Україну. Однак не всі науковці дотримуються думки, що рівнинну територію заселяє румунський підвид (Шадура, 2005). У Криму акліматизовано уссурійський підвид – *Sus scrofa ussuricus*. Тут у 1957 р. завезено 35 особин відловлених у Приморському краю.

На відміну від *Sus scrofa scrofa*, який характеризується наявністю 36 хромосом, у *Sus scrofa attila* їх нараховують 38 хромосом. Однак вони можуть схрещуватися і дають життєздатне потомство для якого притаманне 37 хромосом. Довжина черепа диких свиней поширених в Українських Карпатах, за даними І.І. Турянина, становить понад 40 см, максимальна до 49 см. Максимальна вага – понад 300 кг, в Східних Карпатах середня вага особин - 236-240 кг (118-276 кг).

1.3. Поведінка

Кабан тримається в багатих водою, болотистих місцевостях, як лісистих, так і зарослих очеретом і чагарником тощо. Соціальна тварина формує стада з

матріархальними порядками. Старі самці живуть здебільшого поодиноці і приєднуються до стад лише під час спарювання. Самки утворюють зазвичай невеликі стада з 10-30 самок, дитинчат, молодих і слабких самців. У Європі іноді трапляються великі стада, що налічують до 100 особин. Стада можуть переміщатися на великі відстані, проте тільки в межах своєї ділянки проживання і не мігруючи. Згідно з дослідженнями, проведеними в штаті Південна Кароліна та на острові Санта-Каталіна (штат Каліфорнія), розміри ділянок проживання кабанів коливаються від 1 до 4 км², причому у самців території значно більші, ніж у самок. Щільність популяції в досліджуваних областях становила 1-34 особини на км².

Як правило, кабани обмежено полігамні, оскільки на одного самця припадає від однієї до трьох самок. Зазвичай самки диких свиней беруть участь у гоні, починаючи з другого року життя, а самці – лише з четвертого-п'ятого року. Тічка буває від листопада до січня (у регіонах із помірним кліматом); між самцями відбуваються в цей час запеклі бійки з використанням гострих іклів. Вагітність триває близько 18 тижнів (від 124 до 140 діб) (Татаринів, 1973).

Число поросят (народжуваних нормально один раз на рік) 4-6, а часом і 12 (чисельність виводка може різко коливатися в 2-3 рази). При цьому у свиноматки 5 пар сосків, але в першій парі практично немає молока. Новонароджене порося важить від 600 до 1650 г, зазвичай його маса становить близько 850 г. У перший час поросята забарвлені білими, чорно-бурими і жовтими смугами, що допомагають маскуватися в лісовій підстилці. Через 4-5 місяців колір поступово змінюється на звичайний однотонний темний. Самка дбайливо охороняє дитинчат і шалено захищає їх від ворогів, спочатку вона повертається до них кожні 3-4 години. Перший тиждень життя поросята не покидають своє житло (подобу гнізда з гілок, листя і трави) і тісно притискаються одне до одного. З тижневого віку вони починають виходити з матір'ю на прогулянки, до віку 3 тижні вони вже засвоюють звички дорослих особин. Самка вигодовує поросят до 3,5 місяців. До осені маса поросят становить 20-30 кг. Корінні зуби повністю

формується до 1-2 років. Статевої зрілості кабани досягають приблизно в 1,5 року від народження, дорослими стають у 5-6 років (Шадура, 2005).

Рухи кабана незграбні, але швидкі, плаває він чудово і може пропливати значні відстані. Зір розвинений слабо: кабан не розрізняє кольорів і не здатний побачити людину, що стоїть за 15 метрів від нього. Зате нюх, смак і слух дуже хороші. Кабани обережні, але при цьому відважні: будучи розлюченими, пораненими або захищаючи поросят, можуть напасти. Тікати від кабана марно, бо він сам досить швидкий. Атакує кабан на бігу, намагаючись завдати удару своїми іклами. У цьому разі, якщо звір наближається, слід відскочити вбік – здебільшого кабан припинить нападати і втече назад у хащі (Новіков, 2014).

Крім людини, кабанам, головним чином молодим, небезпечні лише вовки (у Біловезькій пуші кабани є їхньою основною здобиччю) і рисі, а в Південній Азії і на Далекому Сході – леопарди і тигри, які, втім, рідко нападають на старих великих самців. На індонезійських островах Комодо, Флорес і Рінча безпеку для кабанів становить комодський варан. На маленьких поросят можуть нападати великі змії, хижі птахи, котячі та інші тварини.

Оскільки кабани сприйнятливі до серйозних змін температури, вони багато валяються в багнюці, що не тільки захищає їх від комах і опіків, а й допомагає підтримувати ефективну температуру тіла. Будучи активними в сутінковий час доби, вдень кабани лежать у викопаній ямі завглибшки до 30-40 см, з вистеленим листям дном; іноді влаштовується спільне лігвище. Надвечір виходять, щоб купатися і відшукувати корм.

У всеїдності кабани можуть зрівнятися з людиною. Раціон складається переважно з рослинності – протягом усього року це бульби, коріння, кореневища, цибулини; влітку й восени зростає частка плодів, жолудів, насіння, горіхів, ягід, грибів; нарешті, взимку тварина часто змушена задовольнятися корою дерев, ганчір'ям, пагонами тощо, - але включає також різних дрібних тварин (черв'яки, молюски, жаби, ящірки, змії, гризуни, комахоїдні, яйця птахів і личинки комах) і падаль. Співвідношення рослинної та тваринної їжі різниться залежно від сезону та природних умов.

Кабани національного парку Уджунг-Кулон на острові Ява живуть переважно за рахунок рослинних кормів, що включає близько 50 різних видів фруктів. Кабани, які мешкають у дельті Волги та поблизу водойм Казахстану, вживають досить багато риби, включно з коропом і воблюю, а також дрібного птаха і гризунів.

50-кілограмовому кабану потрібно близько 4000-4500 кілокалорій на добу. На добу кабан може споживати від 3 до 6 кг корму, в середньому добуваючи з лісової підстилки або ґрунту близько 2/3 своєї їжі. Розпушуючи значні площі ґрунту, кабани сприяють загортанню насіння, а тим самим поновленню деревних порід; крім того, вони поїдають лісових шкідників, наприклад соснову п'ядун, а також хрущів. Однак у голодні роки вони можуть відвідувати поля картоплі, ріпи, зернових, завдаючи шкоди сільському господарству, особливо тим, що розривають і витоптують посіви. Вони часто псують і молоді дерева. Зрідка кабани нападають на птахів і зайцеподібних, дуже рідко – і на досить великих тварин, хворих або поранених, наприклад: ланей, козуль, навіть оленів, вбивають і поїдають їх.

Кабани стійкі до низки отруйних рослин, а також мають мутацію нікотинового ацетилхолінового рецептора, що захищає їх від зміїної отрути. Крім кабанів, модифікації з подібним ефектом мають тільки три групи ссавців – медоїди, справжні їжаки і мангустові.

1.4. Вплив свині дикої на насадження

Згідно досліджень І. І. Турянина, свиня дика поїдає понад 100 видів рослин. Найбільше значення для дикої свині мають рослинні корми, особливо корені, коренивища та ін. Хоча вона на відміну від інших лісових ратичних майже не споживає гілковий корм, її вплив на ліс значний. У пошуках зимою кормів у лісових культурах і добуваючи кореневища рослин, які свиня дика поїдає, зокрема іван-чаю та ін., звірі інколи істотно пошкоджують корені дерев. У деяких випадках до 50% площі лісових культур, на яких жирували звірі, вимагають доповнення (Турянин, 1972).

У пошуках корму вона перериває, переорює значні ділянки поверхні ґрунту. Риюча діяльність кабана покращує властивості поверхні ґрунту, сприяє лісовідновленню. Звір знищує значну кількість шкідливих комах – личинок травневого хруща, дротяників, лялечок соснової совки, соснового шовкопряда, пильщиків та ін. Відомі випадки, коли кабан запобігав розмноженню соснового п'ядуна на невеликих ділянках лісу. Поїдає звір також і мишоподібних гризунів – руду полівку, жовтогрудого мишака та ін., хоча і не в значній кількості (Ходзінський, 2005).

Згідно досліджень науковців, середня глибина пориїв дикої свині змінюється від 3-5 до 20-25 см. У дубовому лісі вони займають 60%, у змішаному – 10%, вільшанниках – 18, у заплаві річок 12% від загальної площі цих біотопів (Бондаренко, Ходзінський, 2011).

Риюча діяльність дикої свині різноманітна. Вона сприяє перемішуванню верхніх шарів ґрунту і підстилки, прискорює її розпад, покращує аерацію ґрунту, її водопроникність. При цьому звір закопує у ґрунт частину насіння дерев, які потім добре проростають. Однак, поїдаючи горішки бука і жолуді дуба впливає на відновлення цінних видів дерев (Гунчак, 1982).

До негативних форм життєдіяльності відноситься шкода, яку свиня дика приносить сіянцям і саджанцям дерев (в розсаднику, культурах), молодого підросту. Поїдаючи велику кількість жолудів, горішків буків та інших плодівих дерев, вона (при значній чисельності) перешкоджає нормальному лісовідновленню. Багатократне рихлення ґрунту на одних і тих же ділянках приводить до загибелі частини насіння, яке проросло і саджанців, до пошкодження кореневої системи дерев. Гілки і корені дерев кабани поїдають тільки у період, що характеризується глибоким сніговим покривом. На півночі України (Полісся) вони споживають корені сосни, граба, берези, ясеня, ялини і гілки граба (Похалюк, 2016).

Загалом, лісівники вважають, що шкода і користь, яку приносить кабан, урівноважують один одного. Однак, більшої шкоди звірі наносять сільському

господарству. Вони виходять на поля, споживають на посівах зернових культур, витоптують їх, добувають картоплю і коренеплоди та ін. (Погребняк, 1993).

Вплив лісгосподарської діяльності на дику свиню суперечливе. Суцільні рубки, які сприяють розвитку трав'яного ярусу, підліску і збільшенню зоомаси різних безхребетних і дрібних гризунів, не певний термін покращують умови існування цього звіра. Деякі види доглядових рубок впливають позитивно на умови існування дикої свині, так як освітлення призводить до збільшення кормових рослин і тварин, інші рубки впливають негативно на поголів'я внаслідок погіршення захисних властивостей, вирубки плодових дерев. Осушення болотистих земель різко погіршуються умови існування кабана (Білий, Ходзінський, 2006).

РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА, МЕТОДИКА ТА ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Програма досліджень

Загальна площа мисливських угідь філії становить близько 28,0 тис. Угіддя представлені 21 урочищем, які знаходяться серед сільсько-господарських угідь, що створює оптимальні умови для існування виду. Однак, чисельність поголів'я незначна і для його найшвидшого відтворення доцільно розводити дику свиню у напіввільних умовах з наступним випуском в угіддя філії. Вибір об'єкту розведення полягає у тому, що дика свиня, перед іншими мисливськими тваринами, має ряд переваг:

- швидке фізіологічне дозрівання особин на першому році життя. За відсутності багатосніжних, суворих зим, самки-цьоголітки вступають у розмноженні на першому році існування;

- у приплоді, у порівнянні з іншими представниками ряду Оленеподібні, у середньому 5 поросят;

- приріст, за сприятливих умов, може становити понад 100%, у середньому 150%.

Спостереженням за розвитком самки, яка утримувалась у вольєрі на природних кормах, встановлено, що на початку грудня, тобто у віці 8,5 місяців, у неї появилася тічка. У роки врожаю жолудів і в малосніжні теплі зими з відлигами у гоні приймають участь від 10 до 40% самок-цьоголіток, інколи 45% самок однорічок приводили потомство. Тому дика свиня є перспективним видом для вольєрного розведення.

Перспективи напіввільного розведення дикого кабана можливі за наступних умов:

- кадрове забезпечення впровадження ідеї (загальне керівництво та консультації. Кваліфіковані управлінські, зоотехнічні, ветеринарні, економічні та мисливсько господарські кадри);

- підпорядкування інтересам мисливського господарства інтересів інших галузей комплексного господарювання;
- інформаційне оволодіння спеціалістами господарства можливостей та головних проблем з розведення дикого кабана;
- вивчення та захоплення ринків збуту продукції та послуг напіввільного розведення дикого кабана в регіоні;
- забезпечення виробництва різноманітної високоякісної конкурентно спроможної продукції;
- досягнення низької собівартості продукції за рахунок ідентифікації та вибору найбільш вигідних ринків отримання маточного поголів'я кабанів;
- вироблення власних кормів та кормових добавок, будівництво біотехнічних споруд;
- активна рекламна діяльність;
- формування вигідної цінової політики тощо.

Тому метою кваліфікаційної роботи є організація напіввільного утримання дикої свині (*Sus scrofa* L.) в угіддях філії «Дубенське лісове господарство» ДП «Ліси України». Для досягнення поставленої мети передбачалось виконання таких завдань:

- аналіз господарської діяльності філії;
- підбір території для влаштування вольєри;
- розрахунок необхідної кількості будівельних матеріалів для влаштування вольєри;
- підбір раціону для годівлі диких свиней у вольєрі;
- розроблення заходів з ветеринарно-санітарного моніторингу.

2.2. Методика досліджень

Однією із важливих умов раціонального ведення мисливського господарства є дані про чисельність мисливських ресурсів в угіддях філії. Облік мисливських тварин може бути абсолютним або відносним. При абсолютному обліку будь-яким методом обліковують всіх тварин (певного виду), знаходяться

на певній території. Багато існуючих методів обліку приурочені до зимового періоду, до наявності снігового покриву. В останні роки зими в Україні характеризуються відсутністю снігового покриву, або сніговий покрив нестійкий тощо. В умовах закритого ландшафту, а також облік звірів, які ведуть нічний спосіб життя, провести облік у період без снігу, не можливо. Тому в угіддях філії облік звірів у зимовий період зазвичай використовують методи відносного обліку з наступним розрахунком чисельності для всієї території. До таких методів відносять метод шумового прогону, картування слідів, подвійного картування слідів. Також часто застосовують анкетно-опитувальний метод. Дані методи обліку застосовують в діяльності філії «Дубенське лісове господарство» при таксації основних видів мисливськи тварин, в тому числі – ратичних і зокрема свині дикої.

Аналіз мисливськогосподарської діяльності проводили на основі звітів про господарську діяльність філії «Дубенське лісове господарство», а підбір території під влаштування вольєру на основі польових досліджень і аналізу матеріалів лісовпорядкування.

2.3. Об'єкт досліджень

Дика свиня – всеїдний ратичний ссавець з роду диких свиней (*Sus*). Відрізняється від домашньої свині, яка поза сумнівом є предком (і інших близьких видів), характеризується коротким і щільнішим тулубом, товстими і вищими ногами; довшою і тоншою головою. Вуха довші, гостріші і стоячі. Постійно ростучі верхні і нижні ікла, що стирчать з пащі вгору, у самця вони набагато розвиненіші, ніж у самиці.

Пружна щетина, окрім нижньої частини шиї і задньої частини живота, утворює на спині щось подібне до гриви з гребенем, який настовбурчується при небезпеці тварини. Щетина чорно-бурого кольору з домішкою жовтуватого, підшерстя буро-сіре, завдяки цьому загальне забарвлення чорно-буре, морда і хвіст, нижня частина ніг ратичць – чорні. Строкати і рябі екземпляри рідкісні і їх

вважають нащадками здичавілих домашніх свиней. Колір щетини може різнитися залежно від віку і умов існування.

На масивній, товстій і короткій шиї розташована велика клиноподібна голова з довгими широкими вухами, маленькими очима і потужним рилом з п'ятачком, добре пристосованим для риття. Доросла особина може прорити своїм рилом мерзлий ґрунт на глибину до 15-17 см. Хвіст прямий, завдовжки 22-27 см, з кистичкою волосся на кінці.

Мінливість зубів є критерієм визначення віку дикої свині. Проте, за зовнішніми ознаками, стертістю емалі, змінах кутніх зубів або розмірів іклів визначити точний вік тварин, старших 2 - 3 років, неможливо, навіть маючи еталонні серії нижніх щелеп, оскільки багато параметрів залежать від спадковості, характеру кормів, складу і твердості ґрунту та інше. Надійнішим є підрахунок річних шарів на зрізах зубів. У кабана різці, ікла, 2 - 4-й передкутні зуби діфіодонтні, всі заднекутні не мають молочних попередників, перший передкутній також не міняється.

У новонароджених два молочні зуби. Формування молочних зубів завершується до 6 місяців життя. 7 - 12 місячні особини мають 36 зубів: відростає перший кутній, потім йде зміна молочних на постійні, кількість яких коливається від 12 до 16. До 14 - 15 місяців перший різець замінюється постійним, росте другий кутній.

У віці 18 - 24 - місячних підсвинків 40 - 44 зуби, завершується заміна молочних різців, другий кутній розвинений повністю, формується третій, передкутні сформовані і мають стерті вершини, розвивається третій кутній. Нижні ікла самців ростуть до 4 см, у самок вони коротші.

У 3 - річних тварин зубна система сформована повністю: 44 зуби - різці, перший і другий кутні слабо стерті, передкутні стерті сильніше, третій кутній повний, ікла тригранні, спрямовані в гору.

У 4 - річних особин сліди стертості на всіх зубах, у 5 - річних - укорочені різці і сильно зношені поверхні і задніх кутніх, гострі ікла починають заломлюватися. Стертість зубів більш виражена у 6 - 7 річних звірів, ікла у них

досягають максимальних розмірів – понад 10 см у самців і близько 3, 5 см - у самок. В особин старше 8 років помітне руйнування і випадіння зубів, що прогресує з віком, ікла також поступово стираються і обломлюються. У тварин старше 10 років задні кутні зуби стерті до ясен, а кінці верхніх іклів, якщо не зламані, загинаються до верхньої губи.

Цікаве формування багатогорбкуватих зубів. Перший верхній кут у 5 - місячних особин закладається п'ятьма самостійними конусами, у 6 - місячних три передніх зливаються, утворюючи передню частину зуба, а два інших задню, у 9 - місячних всі елементи з'єднуються, у 10 - місячних мінералізуються і виходять на поверхню ясен. Перший нижній 2 кутній сформований з чотирьох конусів, які з'єднуються у 7 - місячних поросят. Найбільш треті кутні закладаються у 9 - місячних особин з 11 конусів, з яких три, шість і два утворюють три сегменти, що зливаються до кінця другого року життя тварин, а спочатку третього року поверхня зуба виходить на зовні.

Вокалізація у дикої свині аналогічна домашній тварині: хрюкання і вищання (вищать передусім самиці). Звуки, що видає кабан, можна розділити на контактні, тривожні і бойові. Дорослі самці під час бійки або нападу на них можуть видавати пронизливий рев. Під час поранення, на відміну від домашніх свиней, кабани не вищать.

У каріотипі 36-38 хромосом. Вивчення мітохондріальної ДНК показало, що дикі свині виникли десь на островах Південно-східної Азії, наприклад на території сучасної Індонезії або Філіппін, звідки потім поширилися по материковій Євразії і Північній Африці, поступово витіснивши близькоспоріднений вид *Sus strozzi* – велика, адаптована до існування на болоті, тварина, від якої, мабуть, походить яванська свиня. Прадавні скам'янілості цього виду відносяться до раннього плейстоцену. Найближчий родич – бородата свиня, що зустрічається на Малайському півострові.

Довжина тіла дикої свині становить до 185 см, висота в загривку до 1 м. Маса дорослого кабана зазвичай не перевищує 100 кг, хоча може досягати 150-200 кг. Зрідка в Східній Європі попадаються особини масою до 275 кг. Чітко

проявляється статевий диморфізм – самиці менше: висота в загривку до 90 см, маса в межах 60-180 кг. Тривалість життя тварини може досягати 14 років в природі і 20 років в неволі і територіях, що охороняються. Дика свиня здатна розвивати швидкість до 40 км/год. Вона добре плаває, у 2013 році один вепр доплив від Франції до острова Олдерни далеко на північ.

Слово "кабан" є тюркизмом, запозиченим в українську мову у кінці XVI століття. Тюркське "kaban" з аналогічним значенням сходить до кореня kab – зі значенням "піднімати, набрякати; товстий, круглий".

Інше позначення тварини – "вепр" – є спільнослов'янським, (праслав'янським *verǵь*), споріднено латишським *Verpris* (кастрована свиня). Існують дві точки зору на походження цього слова. За однією версією воно походить до первинної форми праслав'янської *церго* -, **erǵo*. За іншою версією, слово зближується з латвійським *verpes* (тернина), і в цьому випадку спостерігається семантична асоціація між колючою кабанячою щетиною і терном.

РОЗДІЛ 3.

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ФІЛІЇ «ДУБЕНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»

3.1. Місцезнаходження філії

Філія «Дубенське лісове господарство», до адміністративної реформи, знаходилась у межах 2 адміністративних районів, зокрема: Дубенського та Радивилівського. До складу філії входять 5 лісництв: Білогородське, Любомирське, Мирогощанське, Радивилівське і Смизьке (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Адміністративно-господарська структура філії «Дубенське лісове
господарство»

Назва	Площа		Відстань, км до контори філії
	га	%	
Білогородське лісництво	3226	11,6	6
Любомирське лісництво	7596	27,2	20
Мирогощанське лісництво	2452	8,8	12
Радивилівське лісництво	7110	25,5	55
Смизьке лісництво	7505	26,9	23
Всього:	27889	100	-

Загальна площа філії становить 27889 га, а вкрита лісовою рослинністю – 90,2%. Лісові угіддя представлені 21 урочищем різної площі. У філії переважають лісові культури, які поширені на площі близько 15,0 тис. га (додаток А). Філія знаходиться у південно-західній частині Рівненської області. У філії проводять значні лісгосподарські заходи (додаток Б).

Згідно лісорослинного районування територія філії відноситься до Лісостепової зони, за винятком південної частини, зокрема Смизького і Любомирського лісництв, які територіально розміщені у межах Малого Полісся. Південна частина території філії нижче лінії Хотин, Дитиничі, Тростянець, а саме територія Радивилівського, Смизького, Любомирського лісництв, які знаходяться в низовині, яка тягнеться від Рава-Руської до Шепетівки.

3.2. Кліматичні особливості території філії

Клімат району розташування філії є помірно континентальним, його формують повітряні маси Атлантичного океану. Порівняно висока вологість, незначні зміни температури, відносно тепле літо, м'яка із нестабільним сніговим покривом зима є кліматичними особливостями території філії (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Кліматичні показники

№ п/п	Назва показників	Одиниця виміру	Значення	Дата
1	2	3	4	5
1	Температура повітря: середньорічна абсолютно максимальна абсолютно мінімальна	°С	6,0 35,0 -35,0	
2	Кількість опадів за рік	мм	559	
3	Тривалість вегетативного періоду	днів	177	
4	Останні заморозки весною			20.04
5	Перші заморозки восени			10.09
6	Середня дата замерзання рік			5.12
7	Середня дата початку паводку			2.03
8	Сніговий покрив товщина час появи час танення в лісі	см	15	23.11 13.03
9	Глибина промерзання ґрунту	см	44 – 84	
10	Напрямок переважаючих вітрів за сезонами: зима весна літо осінь	румб	Пн ПдЗ З ПнЗ	
11	Середня швидкість переважаючих вітрів за сезонами: зима весна літо осінь	м/сек	6.1 5.7 4.1 4.8	
12	Відносна вологість повітря	%	78	

Кліматичними чинниками, що негативно впливають на лісові насадження, мисливських тварин є пізні осінні заморозки, січневі відлиги, сильні снігопади, опади у вигляді злив. Пізні весняні заморозки пошкоджуються молоді пагони і листя дуба, клена, горіха, ясена. Сильні снігопади нерідко супроводжуються сніголомами соснових насаджень, які проростають на багатих ґрунтах.

Основними кліматичними чинниками, які впливають на мисливську фауну, є:

1. Ранні осінні і особливо пізні весняні заморозки. Найбільш чутливі до заморозків молодняк диких тварин і птахів. Великий сніговий покрив (понад 50 см) призводить до загибелі козулі, дикої свині. За свідченням єгерів, сувора зима із значним сніговим покривом реєструвалася в 2004 році. Сніговий покрив сягав до 100 см. Єгерська охорона проводила заходи щоб зберегти поголів'я козулі, дикої свині. Прочищались трактором лісові дороги, вздовж доріг розвішували деревно-листяні віники, снопики вівса, розкидали сіно. Розчищали від снігу підходи до годівниць. Але після сходу снігу єгерська охорона у місцях зимових стацій виявила знайдено 37 козуль. В чотирьох випадках причиною смерті було переохолодження організму (запалення легень) і в трьох - нестача кормів. Також було виявлено трьох диких свиней, які загинули через нестачу кормів, так як великий сніговий покрив не давав змоги дістати корм. В більшості випадків це були молоді тварини (цьогорічки).

2. Істотні річні амплітуди температури, її максимум і мінімум. Особливо згубну дію наносять сильні морози. При гострому дефіциті зимових запасів кормів вони призводять до переохолодження організму тварин і ймовірно до їх загибелі.

3. Значні снігопади і відлиги з утворенням твердого снігового покриву. На поверхні утворюється снігова кірка. Високий сніговий покрив і наст сильно затруднює переміщення тварин, добування корму.

В цілому клімат регіону розташування філії можна вважати сприятливим для розведення основних видів мисливських тварин, зокрема дикої свині.

3.3. Мисливськогосподарська діяльність філії

У мисливських угіддях філії поширені типові для Лісостепової зони і Малого Полісся види фауни: козуля європейська, дика свиня, заєць, лисиця, куниця лісова і кам'яна, борсук, куріпка сіра та ін. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Динаміка чисельності диких тварин у мисливських угіддях філії “Дубенське ЛП”

№ з/п	Види тварин	Чисельність по роках, голів					
		2019	2020	2021	2022	2023	2024*
1.	Ратичні звірі – всього в тому числі:	310	345	374	406	479	518
1.1.	Козуля	280	306	334	346	376	400
1.2.	Кабан	30	39	40	60	103	113
1.3.	Лось	–	–	–	–	–	5
2.	Хутрові звірі – всього в тому числі:	2417	2661	2790	2855	3184	2568
2.1.	Заєць сірий	1460	1675	1720	1880	1945	1945
2.2.	Білка	185	188	245	240	364	390
2.3.	Лисиця	74	67	75	67	145	139
2.4.	Борсук	134	148	141	147	166	–
2.5.	Куниця лісова	24	32	34	32	58	30
2.6.	Куниця кам'яна	50	60	62	66	52	64
2.7.	Ондатра	386	369	397	311	311	–
2.8.	Бобер	86	102	96	92	121	–
2.9.	Видра	18	20	20	20	22	–
3.	Перната дичина – всього	531	768	640	870	1797	1800

*Примітка: в графі приведена чисельність мисливської фауни згідно обліків станом на 24.01.2024 р.

До основних видів диких тварин в умовах філії відносяться: козуля європейська, свиня дика, заєць сірий та ін. У 2024 р. у межах філії зареєстровано вид занесений у Червону книгу України. Взимку 2024 р. у мисливських угіддях обліковано п'ять лосів. Із рідкісних видів у водоймах філії трапляється видра. Біотехнічні, мисливсько-господарські та експлуатаційні заходи проводились, з метою створення оптимальних умов для розмноження і збільшення чисельності усіх видів мисливської фауни (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Біотехнічні заходи, які були проведені філією за останні роки

Заходи	Одиниці вимірювання	По роках:				Середній показник
		2020	2021	2022	2023	
Сіно	тонн	5,8	6,0	6,0	2,5	5,0
Віники з гілок дерев	шт.	5,5	6,0	6,0	2,0	4,9
Коренеплоди	тонн	12,0	–	7,8	–	9,9
Зерновідходи, зерно	тонн	18,4	21,6	32,8	29,3	25,5
Сіль	тонн	700	900	1110	1300	1002,5
Годівниці	шт.	20	20	20	26	–
Солонці	шт.	50	50	50	50	–
Вольєр	шт.	4	4	4	4	–
Біотехнічні вежі	шт.	3	3	3	3	–
Кормових полів	га	3,4	3,4	3,4	3,4	–
Підгодівельних майданчиків	шт.	8	8	8	8	–
Загальні витрати	тис. грн.	1098,0	1299,6	1897,8	10654,7	3737,5
в т. ч.: заробітна плата	тис. грн.	542,2	654,8	741,7	857,7	699,1
Охорона, відтворення та облік диких тварин, упо- рядкування угідь	тис. грн.	555,8	645,1	685,0	2307,6	1048,3

Як видно з табл. 3.4, в угіддях філії проводяться значні біотехнічні заходи, зокрема підгодівлю диких тварин, облаштовують угіддя біотехнічними спорудами, на відтворення дичини витрачають значні кошти. Заробітна плата егерської охорони становить 28% від загальних затрат на ведення мисливського господарства. Охорону мисливських угідь егері здійснюють рейдовим способом (3.5).

Таблиця 3.5

Заходи з охорони мисливської фауни в угіддях філії «Дубенське лісове господарство»

Перелік заходів	Роки				В серед- ньому
	2020	2021	2022	2023	
Проведено рейдів	90	116	108	110	106
Виявлено випадків браконьєрства	–	–	–	–	–
Складено протоколів	10	9	14	12	11
Вилучено зброї	–	–	–	–	–
Опубліковано статей	1	–	–	–	–

До обов'язків егерської охорони входить регулювання чисельності тварин, які впливають на чисельність дичини і приносять шкоду їх поголів'ю (табл. 3.6).

Таблиця 3.6
Відстріл хижих та шкідливих тварин і птахів в угіддях філії «Дубенське ЛГ»

Види тварин	Кількість відстріляних хижаків по роках, голів				В середньому
	2020	2021	2022	2023	
Вовк	–	–	–	–	–
Лисиця	86	116	120	64	96
Бродячі собаки, коти	–	–	–	–	–
Сороки, ворони сірі	–	–	–	–	–

Загалом, в угіддях філії проводиться відстріл лисиці, в останні роки вовка у мисливських угіддях філії не виявлено. Добування мисливських тварин проводили до 2022 р., до початку російської агресії (табл. 3.7).

Таблиця 3.7
Реалізація ліцензій та відстрільних карток
упродовж 2019-2023 рр. в угіддях філії «Дубенське ЛГ»*

Вид	Вартість ліцензій, відстрільних карток, грн.	Роки				
		2019	2020	2021	2022	2023
Козуля	7000	22/14	26/18	40/31	–	–
Дика свиня	7000	10/4	15/7	7/2	–	–
Заєць сірий	250	450/310	470/335	460/390	–	–
Качки	200	490	510	520	–	–

- В чисельнику – реалізовано; в знаменнику – фактично добуто

Основними об'єктами добування в угіддях філії є козуля, дика свиня і заєць, у літньо-осінній період – добувають водно-болотну дичину. У порівнянні з іншими видами, добування дикої свині незначне. Є потреба у збільшенні відсотку добування виду за рахунок розведення тварин у вольєрі з наступним випуском в угіддя під постріл мисливців, що призведе до збільшення надходження від ведення мисливського господарства.

Охорона мисливських угідь та мисливської фауни, проведення біотехнічних заходів здійснюються силами єгерської охорони. У штат єгерської охорони входять мисливствознавець та чотири єгері.

РОЗДІЛ 4.

ВЛАШТУВАННЯ ВОЛЬЄРИ В УГІДДЯХ ФІЛІЇ

4.1. Підбір біотопів для влаштування вольєри

Як і з іншими видами мисливських тварин, при веденні мисливського господарства з метою збільшення чисельності дикої свині, необхідне поєднання науки і практики. Як передумови раціонального використання мисливських ресурсів необхідно врахувати наступне: інвентаризація мисливських угідь з метою з'ясування ключових стацій мешкання дикої свині, що забезпечують його цілорічне існування за кормністю, захисністю та гніздопридатністю (місця опоросу), наявність хижаків і диких собак, антропогенний фактор, можливість створення кормових полів і відволікаючої підгодівлі.

У межах вольєру, а також на прилеглих до нього територіях, необхідно звести до мінімуму проведення лісогосподарських заходів (у т. ч. рубок та інших видів лісокористування), з метою зменшення фактору турбування маточного стада диких свиней. Санітарні та інші рубки доцільно проводити лише у зимові місяці (з середини січня по лютий місяць) за межами періоду важливих біоритмів тварин (гону та виведення потомства).

Перелік необхідного оснащення для утримання тварин у вольєрі буде залежати від конкретики виробничих процесів: розміру стада, вилучення тварин (відлов з наступною доставкою на забійний пункт консервного цеху, доставка живих кабанів трейлером для випуску в угіддя тощо).

Для влаштування вольєри підібрана території у 26 кварталі Радивилівського лісництва. Вольєр необхідно влаштувати у виділі 10, площею 5,5 га. Насадження проростає в свіжій грабовій діброві (D₂ГД). Насадження віком понад 50 років і повнотою 0.6. Поряд знаходиться кордон, а егерська охорона забезпечить цілісність вольєри і тварин в ній.

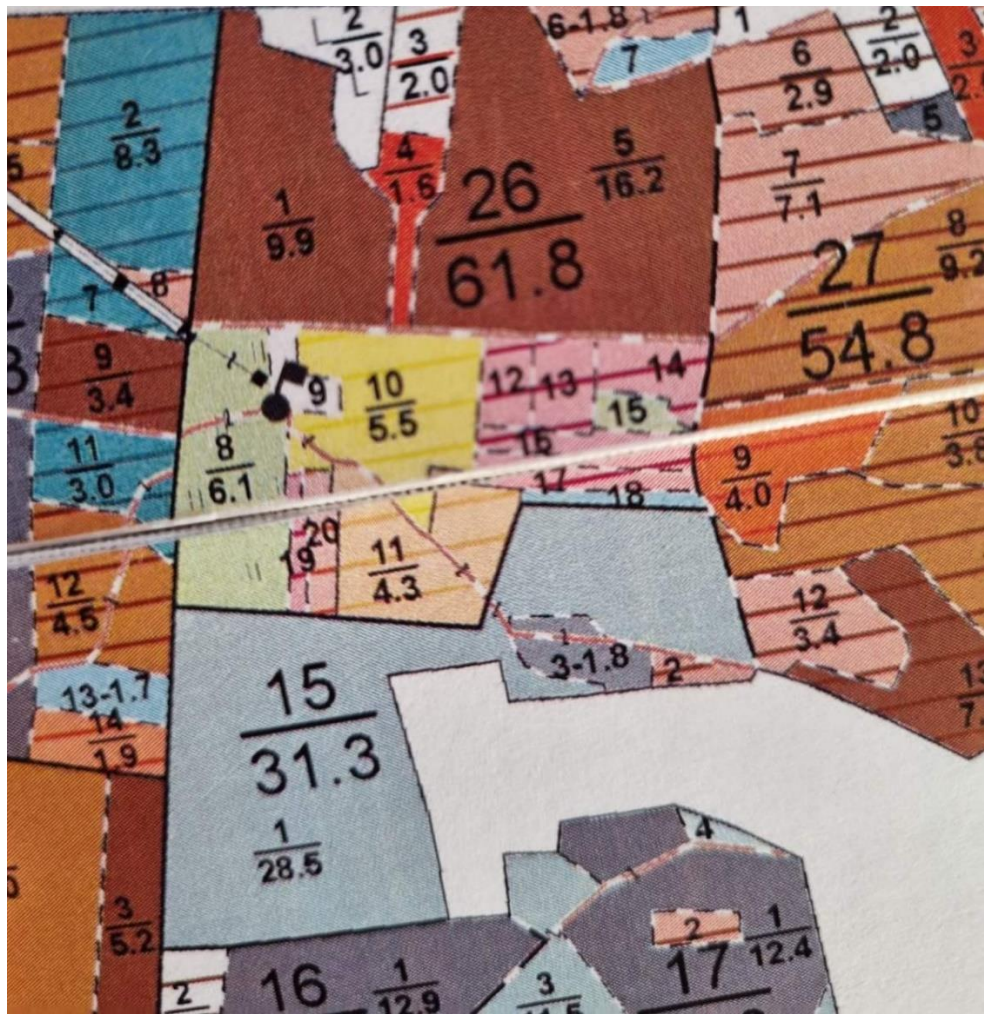

Рис. 4.1. Вольєр у кварталі 26 виділі 10
Радивилівського лісництва філії «Дубенське ЛГ»

4.2. Розрахунок необхідної кількості будівельних матеріалів

Згідно «Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або у напіввільних умовах», затвердженого Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України (№ 429, від 30.09.2010 р.), умови утримування диких тварин повинні забезпечувати їх видові, біологічні та індивідуальні потреби, а також запобігати виходу за межі загородженої території. У додатку до затвердженого наказу подано площі для ратичних тварин, яких утримують у розплідниках, вольєрах, клітках або інших приміщеннях. Згідно до чинного в Україні «Порядку» дикі тварини повинні утримуватись у вольєрах, клітках або інших приміщеннях (розплідниках), площі яких не можуть бути менші за мінімальну норму. Для однієї особини дикої свині у вольєрі має бути площа не менше 30 м². Однак, враховуючи утримання диких

свиней у напіввільних умовах, при відповідній підгодівлі, площу можна збільшити мінімум у 10 разів, тобто доцільно на одну особину виділити не менше 300 м². Розрахунок проводимо на основі маточного поголів'я. Крім маточного поголів'я філії необхідно забезпечити наявність ремонтного молодняка (рис. 4.2).

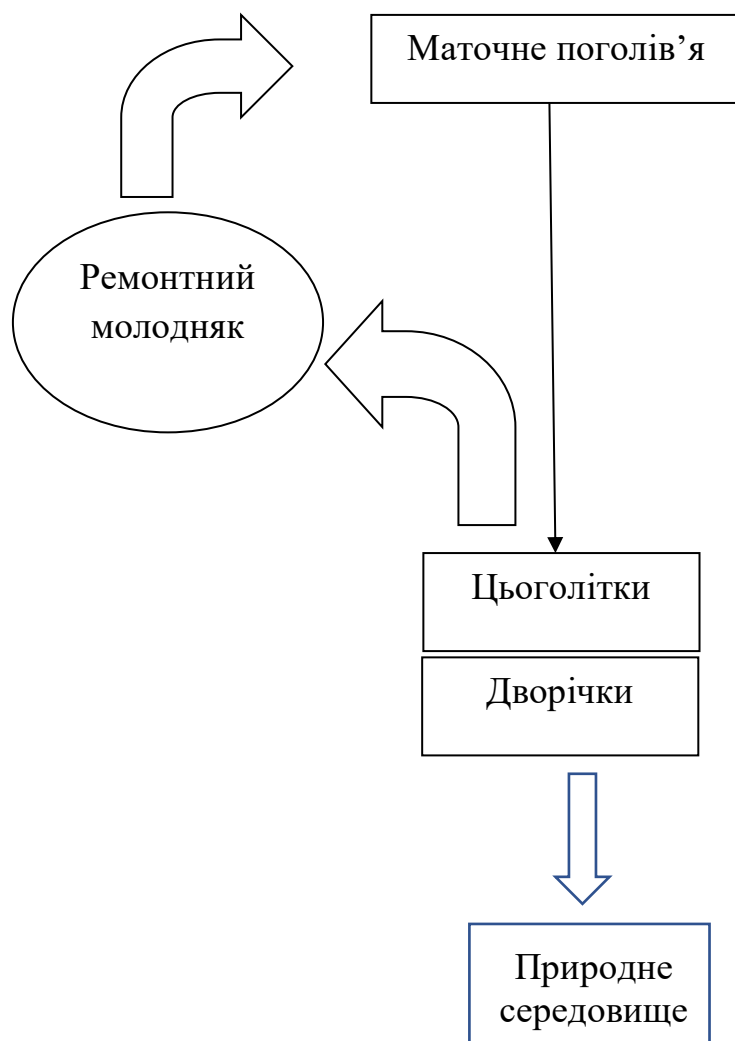

Рис. 4.2. Структура поголів'я дикої свині при утриманні у вольєрі філії «Дубенське ЛГ»

Для влаштування огорож вольєри використовують металеві, залізобетонні або дерев'яні стовпи. В умовах філії доцільно використати дерев'яні стовпи. Заготівлю стовпів можна проводити із найпоширеніших порід, які проростають на території філії чи закупити в інших господарства, або у спеціалізованих підприємствах, які продають стовпи для огороження вольєрів, розплідників диких тварин.

У спеціалізованих підприємствах для збільшення тривалості використання дерев'яні стовпи просочують антисептичними засобами. Обробка стовпів різними хімічними сполуками проводять з метою попередження гниття і збільшення їх терміну служби. Антисептики повинні бути ефективними проти гниття, довгостроково зберігати цю властивість, добре проникати в деревину, не знижуючи її міцності, бути нешкідливими для людей і тварин у процесі експлуатації. З метою тривалої експлуатації стовпів, деревину просочують у вакуумі під тиском спеціальним розчином, який істотно сповільнює процеси гниття деревини. Для цього використовують стовпи різних деревних порід, зокрема сосни. Стовпи попередньо просушують (вологість повинна становити до 28%). Під час просочування захисний засіб вдавлюють якомога глибше, майже до серцевини дерева. Тривалість функціонування дерев'яних стовпів становить 15-20 років. Міцність їх повинна забезпечувати навантаження, які може витримати сітка з фіксованим вузлом. Для монтажу кутових і несучих конструкцій використовують стовпи діаметром 20 см, а для проміжних опор можна використовувати меншого діаметру. Для кутових (якірних) стовпів, а також для стовпів, на яких будуть встановлені ворота, висота повинна бути більше на 30-50 см, так як навантаження на ці стовпи буде більше, ніж на всі інші. Якірні стовпи, а також стовпи, на яких кріпляться ворота, закопують в землю глибше і кріпляться за допомогою горизонтальних опор. Стовпи розміщують зазвичай із зовнішньої сторони вольєри.

Відстань між стовпами залежить від типу сітки, її висоти, але чим частіше вони стоять, тим надійніша огорожа. Рекомендована відстань між стовпами становить 4,0-5,0 м. Стовпи, у залежності від властивостей ґрунту, закопують на глибину 0,75 м.

Огорожа повинна бути міцною, володіти високим опором натягнення, не іржавіти і бути безпечною для тварин. Однією із найкращих сіток, які використовують для загородження диких тварин є сітка сплетена особливим способом – фіксованим вузлом (рис. 4.3).

Рис. 4.3. Прикріплення сітки з фіксованим вузлом до стовпа

У такої сітки різна висота вічка: в нижній частині сітки у декілька разів менше, ніж у верхній, що перешкоджає проникненню дрібних тварин. Сітка при фізичних навантаженнях на неї проявляє властивості батута, запобігаючи ушкодженню тварин і огорожі.

Вона виготовлена шляхом сплетіння суцільного горизонтального та вертикального оцинкованого сталюого дроту товщиною 2,5 мм. Оцинковане покриття у кількості не менше 230 г/м² захищає сітку від атмосферного впливу та корозії при зануренні у ґрунт. Межа міцності на розрив становить: вертикального дроту – 700-900 Н/мм², у горизонтального – 1100-1300 Н/мм². Навколо вольєри доцільно влаштувати технологічну просіку з метою:

- запобігання виникненню пожеж;
- запобігання руйнування загорожі вітровальними деревами;
- забезпечення надійної охорони диких свиней;
- оптимізації робіт по догляду за дикими свинями;
- проведення робіт по встановленню та ремонту огорожі.

Розрахунок необхідної кількості будівельних матеріалів подано у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Розрахунок будівельних матеріалів для влаштування вольєри в угіддях Радивилівського лісництва філії «Дубенське ЛГ» *

Матеріали	Одиниця виміру	Необхідна кількість
Стовпи дерев'яні	шт.	161+15
Горизонтальні опори	шт.	24
Сітка	м/пог	650
Скоба металева будівельна	шт.	48
Цвяхи (скоби)	шт.	880
Металевий профіль для воріт	м/пог	20
Завіси для брами	шт.	4

*Примітка: кількість матеріалів необхідно закупити з урахуванням запасу на кількість зарізів та з'єднань, а також з урахуванням особливостей ландшафту.

4.3. Підбір стада для напіввільного утримання тварин

Статева зрілість самок настає на 8-10, самців – на 19-20 місяці. Оптимальний вік розмноження дикої свині від 4-5 до 9-10 років. Плодючість дворічних особин майже в 2,5 рази менша, ніж зрілих самок. Звичайним для дикої свині є явище яловитості. У більшості випадків причина яловитості – виснаження, хвороба, рідше – надмірне ожиріння.

Гін у листопаді-січні. Незапліднені самиці можуть паруватися і в інший час. У природних умовах упродовж березня-травня самка народжує поросят, але у вольєрі, при сприятливих умовах (наявність кормів, плюсової температури тощо) приплід може появлятися у лютому, однак можливі випадки пізнього (літнього) опоросу.

Вагітність триває 15-17 тижнів, перед опоросом, самиця усамітнюється, влаштовує лігво з сухої трави, листя, хмизу. За відсутності підросту, істотного трав'яного покриву необхідно наприкінці зими та упродовж весни забезпечити наявність у вольєрі сіна, хмизу тощо. Самка, у сприятливих умовах, приводить 4-8 поросят. Для отримання потомства і випуску через 1,5-2 роки перших звірів необхідно утримувати у вольєрі три сім'ї. Тому філії необхідно придбати одного самця і трьох самок віком 2-3 роки, щоб весною наступного року, після осіннього гону, у приплоді появилася від 4 до 7 поросят (перші приплоди не значні). Через 2-3 роки необхідно закупити або обміняти з іншими мисливськими

господарствами самця, щоб запобігти близькоспорідненому схрещуванню. Надмірна щільність дикої свині, за відсутності природних кормів, може призвести до зменшення кількості поросят у приплоді. Максимальне поголів'я дикої свині не повинна перевищувати 30-40 голів.

Підібрати стадо для напіввільного утримання дикої свині необхідно з таким розрахунком, щоб отримати найбільшу продуктивність як за кількістю, так і за якістю тварин.

Класи віку. На відміну від інших видів копитних тварин, від яких порівняно легко визначається за зовнішнім виглядом, вік диких свиней визначити важко і потрібний певний досвід та спостережливість при його визначенні. Найбільш точно визначається вік на молодій стадії розвитку. Обидві статі характеризуються як виводок (особини до 1 року) або - «цьогорічки». За німецькою класифікацією цей вік вважається з березня по травень наступного року і носить назву «поросята». У цьому віці самці і самки не відрізняються один від одного, але легко розрізняються на відстані від старших тварин.

Вік кабанів можна встановити за співвідношенням діаметра іклів при основі та на рівні шліфа, що характерні для різних вікових груп.

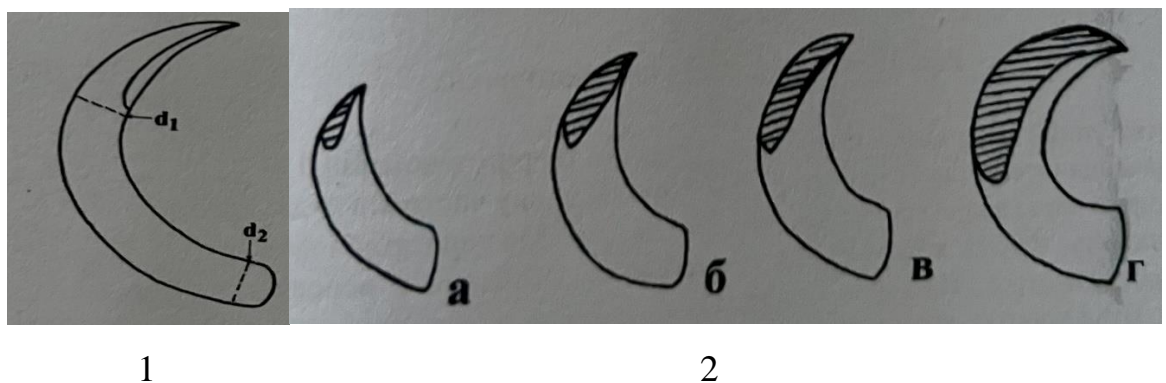

Рис. 4.4. Схема вимірювання іклів кабана при визначенні віку (1): d_1 - діаметр ікла на рівні шліфа; d_2 діаметр ікла на рівні його основи. Визначення віку кабанів за величиною шліфа верхніх іклів (2): а - цьогорічка; б - 2 - 3 роки; в - 4 роки; г - понад 6 років

Була зроблена спроба приблизного визначення бальної оцінки на здобутому кабані, у якого ікла ще не вийняті. Суть її в наступному: заміряємо

нижні біля основи шліфа. За стертістю верхніх іклів і нижніх визначаємо приблизний вік. На підставі формули Брандта знаходимо ширину біля основи ікла. Так як з робіт деяких фахівців впливає, що нижні ікла виходять з щелепи на одну третину, ми можемо знайти повну довжину нижнього ікла, додавши дві третини. Обхват верхніх іклів легко виміряти, так як їх найпотужніша частина, як правило.

Цьогорічка. У них невелика форма голови, коротке рило, вуха маленькі, покриті короткою щетиною. На голові добре помітні світлі плями. Забарвлення корпусу смугасте, жовтувато - коричневе, яке утримується до 5 - 6 місяців, повністю зникає в серпні. Хвіст короткий і тонкий, що досягає середини стегна. У зимовому вбранні корпус здається більш потужним завдяки відростанню підшерстка. Ноги відносно короткі і вкриті темним волоссям. При хорошому освітленні і на короткій дистанції в цей час вже помітний пензлик на хвості.

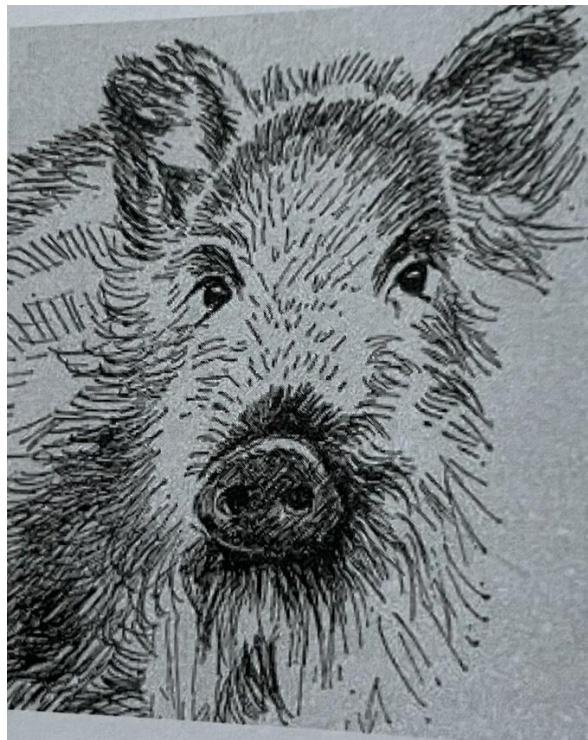

Рис. 4.5. Вигляд голови цьогорічки

Підсвинок. Наступний клас віку «підсвинок» включає тварин віком від 1 до 2 років. Більш точного визначення немає, так як навіть кабани 3 - річного віку часто виглядають як класичний підсвинок. Голова через відростання зимової

щетини здається короткою і тупою, дитячі форми повністю зникають. Форма корпусу стає могутнішою, особливо в передній частині Світлі смуги не проглядаються. На губах, добре видно здуття, через яке проглядаються вістря нижніх іклів. Вуха короткі, вкриті потужною щетиною. Хвіст довгий, майже до скакального суглоба, з пензликом на кінці. До грудня довжини нижніх іклів дорівнює в середньому 116 мм. Ширина ікла біля основи 19,0 мм, на початку шліфа - 12,0 мм, обхват верхніх іклів - 54 мм, число Брандта - 1,6. Середня вага тварин близько 38,0 кг. Питання по вазі досить спірне, оскільки цей показник цілком залежить або від наявності природних кормів, або від обсягів підгодівлі.

Рис. 4.6. Вигляд голови підсвинка

Кабан - дворічка. У тварин могутня коротка голова, дитячі риси повністю зникають, складка на губах збільшується, через них починають проглядатися вістря нижніх іклів і зачатки верхніх, але тільки влітку. Взимку через відростання шерсті їх не видно. Фігура масивніша, ніж у підсвинка, особливо в передній частині. Передні ноги могутні, короткі. Літня шерсть сіра. Зимова - темно - коричнева до чорної через відростання довгої щетини. У зимовому вбранні вуха покриті короткою жорсткою, темно забарвленою щетиною. Лінія спини нагадує склепінна, при переході від спини до шиї помітно поглиблення, далі від холки до

стегна відбувається плавне зниження. Хвіст товстіший і довший ніж у підсвинка з довгим пензликом. До січня такий кабан повинен мати (в середньому) наступні показники: довжини нижніх іклів - 127,0 мм, ширина біля основи - 20,0 мм, ширина біля початку шліфа – 14,0 мм, охват верхніх іклів - 60,0 мм, число Брандта - 1,5.

Рис. 4.7. Вигляд голови кабана - дворічки

Кабан середнього віку (3 - 5 років). Голова могутня, притупленої форми. Вуха великі, вкриті темною шерстю. Чітко розрізняється межа між головою і тулубом. Могутнє рило, високо підняті губні складки. У 5 - річних сікачів чітко помітні нижні і верхні ікла. Перехід між головою і шиєю в літній період малопомітний, особливо у більш старших особин. Від своєї середини лінія спини до стегон йде по низхідній, різко обриваючись до задньої частини. Тулуб масивний і короткий, велика частина його розташована в передній частині. Передні ноги тварини присадкуватіші ніж 2 - річки. Хвіст довгий. З великим пензлем на кінці, що дістає до п'яtkового суглоба. Статевий орган чітко вимальовується навіть у зимовий шерсті. Поведінка - типового одиночка. Тільки під час гону самець з'являється в стаді самок, але відіграє незначну роль, так як відганяється більш сильними самцями. У стані збудження шерсть на спині сильно настовбурчується і сікач виглядає ще більш могутнім. При розселенні

поводиться вкрай обережно. Тримаючись в густих заростях молодняків. На підгодівельні майданчики виходить тільки пізно вночі. Сікач цього віку має такі усереднені показники трофеїв: середня довжина нижніх іклів - 159,0 мм, ширина біля основи - 22,0 мм, обхват верхніх іклів - 68,0 мм, число Брандта - 1,2. У віці від 5 до 7 років у кабанів закінчується ріст скелета.

Рис. 4.8. Вигляд голови кабана віком 3 - 5 років

Кабан у віці 8 - 9 років. Могутній звір, голова за довжиною дорівнює третині тулуба. Шия практично не виражена, відразу переходить в спину, яка піднімається плавним горбом до половини тулуба, потім плавно знижується до стегон, від них різко опускається до хвоста. Вуха великі, покриті чорною щетиною, ікла чітко видно крізь губну складку. Велика частина маси тіла розташована в передній частині, ноги короткі і могутні. На холці довга темно - коричнева щетина, так звана «щітка». Хвіст довгий і міцний, кисть на кінці хвоста досягає 25 см. Показники трофеїв наступні: середня довжина нижніх іклів - 22,3 см, ширина біля основи - 29 мм, середній обхват верхніх іклів - 7,8 см, число Брандта - 1,01.

До цього віку закінчився ріст скелета, завершився приріст ширини нижніх іклів як біля основи так і на початку шліфа, остаточно сформувалася сточеність

нижніх і верхніх іклів. Трофей набрав максимальних розмірів, як за довжиною і шириною нижніх іклів, так і за обхватом верхніх. Тепер кабан в повному сенсі цього слова є трофейно - зрілим. У наступні роки ріст іклів триває вкрай повільно. Настають різного роду деформації, нерідко ширина нижніх іклів на початку шліфа стає більшою ніж в основі.

Відповідно до класифікації за віком поросята поточного року народження називаються «цьогорічки», минулорічні поросята - «підсвинки» або «лончаки», самець віком 2 - 3 роки - «молодий сікач», віком від 3 х до 5 років - «сікач», від 5 до 7 років - «зрілий сікач», 8 років і старші - «одинак».

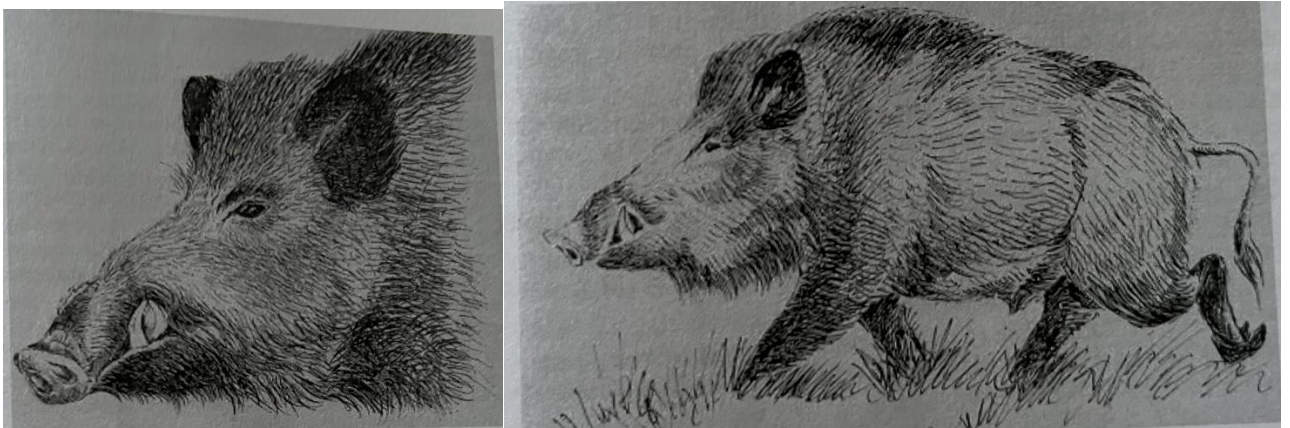

Рис. 4.9. Вигляд голови та статура тіла кабана у віці 8-9 років

У самок наступна градація за віком: перші пологи або дворічна самка, середньовікова та стара самка. Самка, що має приплід, називається ведучою самкою, та, що покривається щороку - самкою - ватажком або самкою резидентом. На основі її виводків будується сімейно - груповий союз. Прохолоставша самка називається яловою.

Темп відтворення популяції залежить від кількості звірів, від кількості і віку самок, які беруть участь в розмноженні. Пік продуктивності у самок настає в 5 - 7 років і триває до старості. Самки - цьогорічки, які беруть участь в розмноженні. Фактичного приросту чисельності не дають, так як їх потомство не переживає зиму. У несприятливі роки вони зовсім не приймають участь у

розмноженні. Основне значення у відтворенні має забезпеченість кормами в осінньо - зимовий період.

В період формування стада працівники, які безпосередньо контактують з тваринами, повинні дотримуватись правил:

- обслуговування дикої свині (відокремлення, санобробка) повинні відбуватися у вузьких проміжках - коридорах з мінімальною відстанню між стінками, щоб запобігти небажаному маневру тварин;

- засоби обслуговування повинні бути виготовленими якісно з твердого матеріалу;

- переміщення дикої свині значно легше спрямувати і вести (наприклад - за відром корму), аніж переслідувати тварину;

- під час обробки поросят не допускати їх вищання, оскільки це може спровокувати напад свиноматки на людину.

Для швидкого відтворення поголів'я, необхідно у вольєрі утримувати одного самця і трьох самок. Розрахунок чисельності дикої свині упродовж 2025-2026 рр. проведено на основі біологічних особливостей виду (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Розрахунок чисельності дикої свині у вольєрі Радивилівського лісництва філії «Дубенське лісове господарство»

Рік	Дорослих		Дорослих		Цьоголіток	Дорослих		Цьоголіток	Двохрічок
	♂♂	♀♀	♂♂	♀♀		♂♂	♀♀		
2025	1	3	1	3	15	1	3	-	-
2026	1	3	1	3	15	1	3	15	15

У середньому доросла самка щорічно приводить п'ять поросят. Весною 2025 р. теоретично у вольєрі буде утримуватись 19 голів: чотири дорослих особин (один самець, чотири самки) і 15 поросят. На другий рік 15 цьогорічок перейдуть в категорію двохрічок, на третьому році існування (2027 р.) їх можна буде продавати в мисливські господарства, або випускати під постріл мисливців в угіддя філії, що забезпечить надходження коштів.

У 2026 р. при появі весною поросят чисельність стада збільшиться до 34 особин: чотири дорослих особин (один самець, три самки), 15 – однорічок і 15 двохрічних особин.

РОЗДІЛ 5. БІОТЕХНІЧНІ ЗАХОДИ

5.1. Загальні особливості життєдіяльності свині дикої

Поголів'я дикої свині в природі складається із одиноких самців і самок, чотирьох типів сімейних об'єднань: первинних сімей, сімейних груп, сімейних союзів і груп підсвинків. На основі сімейних об'єднань у період гону утворюються три типи репродуктивних груп: шлюбні пари, гареми і тимчасові репродуктивні групи, які складаються із багатьох самців. Всі ці групи ґрунтуються на сімейній основі і об'єднані в тісні групи материнсько-дитячими і брато-сестринськими відношеннями.

Структура сімейний об'єднань диких свиней зазнає повний цикл перетворень за два роки. Оскільки максимальної чисельності сімейні об'єднання досягають весною після появи порослят, в подальшому їх збільшення стримує розселення перезимуваних однорічних кабанів і поділ ядра групи шляхом соціотомії. Таким чином, щорічно весною відбувається поділ сімейних об'єднань і повернення їх до початкової або близької до початкової структури, характерної для репродуктивного циклу.

Всі об'єднання диких свиней ґрунтуються на родинних зв'язках по материнській лінії і пов'язані сімейними взаємовідношеннями. Поповнення групи новими членами відбувається тільки внаслідок включення у неї прямих потомків самок, які входять в ядро групи. Тварини у подібних групах пізнають один одного за голосом, запахом, зовнішністю тощо. Внаслідок цього вони проявляють антагонізм до чужаків і активно протидіють їх проникненню в групу. Виключення складають лише статевозрілі самці, які безперешкод приєднуються до будь-якого об'єднання диких свиней, не порушуючи при цьому ієрархічну структуру, яка склалася серед дорослих самок.

Ділянка існування сімейного об'єднання в осінньо-зимовий період щорічно перекривається. Ділянки самців однаків також перекриваються між собою і з ділянками існування всіх груп диких свиней, зареєстрованих у межах

певної території. У період гону сікачі охороняють не межі своїх ділянок, а гареми, невідступно слідують за фертильними самками груп, до яких вони приєдналися. По закінченні тички у самок сікачі покидають свої гареми і приєднуються до інших стад кабанів, утворюючи тимчасові репродуктивні групи із багатьох особин. В інші періоди самці ведуть одиночний спосіб життя.

Розвиток територіальних стосунків визначається віком і життєвим досвідом кабанів у період їх самостійного існування. Осілість типова для дорослих тварин віком понад три роки, дисперсія характерна для молодих кабанів у віці від одного до двох років. Ділянка місцевості, на якій самка благополучна родила і виростила своє потомство, згодом за сприятливих умов стає постійним місцем існування. Щорічне масове залишення місць народження молодняка після зимівлі необхідно розглядати як притаманну виду вікову стадію онтогенеза.

Рис. 5.1. Сліди дикої свині

Репродуктивна стратегія кабана диктує існування у період гону соціодемографічної структури і опосередковано – екологічної ситуації. У різних екологічних умовах у диких свиней трапляються всі типи статевих стосунків: моногамія, полігамія, поліандрія та інбридинг. У сукупності вони представляють собою проміскуїтетний тип статевих стосунків кабанів. Значна реалізація репродуктивного потенціалу у диких свиней зумовлена відносно однаковою участю всіх статевозрілих особин у відтворенні потомства.

У репродуктивних групах, які складаються із багатьох особин, доступ до фертильних самок не є привілеєм одних лише високорангових самців-сікачів. Самки можуть покриватися і іншими самцями. Основною передумовою проміскуїтетного типу статевих стосунків диких свиней є високий сексуальний потенціал самців і багатократність копуляцій самки у період еструса.

Неодноразові спостереження за сутичками диких свиней у великому вольєрі виявили, що у період гону молоді самці демонструють такі ж прийоми агресії, що і в дорослих сікачів, але тільки в ігровій «турнірній» формі. Демонстративні дії у дорослих диких свиней у боротьбі за корм відсутні. Після пізнання з допомогою нюху рангу суперника домінуюча самка зразу атакує, намагаючись вкусити або вдарити рилом суперника.

За спостереженнями науковців, сутички між дорослими сікачами відбувається досить часто, але зазвичай це у вигляді демонстрації, ритуалу і відбувається зазвичай із шумом, ніж з кровопролиттям. Згідно досліджень, порядок підпорядкування на годівлі не є ідентичним порядку підпорядкування у період гону. Зазвичай влітку сутичок між кабанамі не відбувається, а в період гону 1/3 сутичок закінчується бійкою.

5.2. Підгодівля дикої свині

У період формування стада працівники, які безпосередньо контактують з тваринами, повинні дотримуватись декількох правил:

– обслуговування кабанів (відокремлення, санобробка) повинні відбуватися у вузьких проміжках – коридорах з мінімальною відстанню між стінками, щоб запобігти небажаному маневру тварин;

– засоби обслуговування повинні бути виготовленими якісно з твердого матеріалу;

– переміщення дикої свині значно легше спрямувати і вести (наприклад - за відром корму), аніж переслідувати тварину;

– під час обробки поросят не допускати їх вищання, оскільки це може спровокувати напад свиноматки на людину.

Є різні раціони підгодівлі дикої свині на загороджених територіях, ми вибрали раціон за принципом годівлі у зоопарках (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Добовий раціон однієї особини дикого кабана (жива вага 130 - 200 кг), кг

Види кормів	Місяці	
	XII-V	VI-XI
Кукурудза	0,4	0,4
Ячмінь, овес	0,3	0,3
Макуха, висівки	0,2	0,2
Топінамбур, картопля	1,5	1,5
Кормовий буряк	1,0	–
Сіно	0,5	–
Трава	–	1,0
Сіль	0,02	0,02

Для тварин необхідно заготовляти зерна сільськогосподарських культур (ячмінь, овес, кукурудза), коренеплоди (картопля, топінамбур), жолуді тощо. У напіввільних умовах кабан споживає більш грубі та дешеві корми, ніж ті, що традиційно використовують для свійських свиней (табл. 5.2). Для нормального функціонування організму необхідна сіль. Понад третину свого часу дикі свині перебувають у пошуках корму та споживають його. В цілому ж свиня дика дуже невимоглива до корму. У напіввільних умовах вона ефективно споживає більш грубі та дешеві корми, ніж ті, що традиційно використовують для свійських свиней.

Таблиця 5.2

Розрахунок кількості кормів у зимово-весняний період для підгодівлі диких свиней у вольєрі Радивилівського лісництва філії «Дубенське лісове господарство», кг

Види кормів	2025		2026		
	дорослі	цьоголіки	дорослі	цьоголіки	двохрічки
Кукурудза	576	1080	576	1080	1620
Ячмінь, овес	432	810	432	810	1215
Макуха, висівки	288	540	288	540	810
Топінамбур, картопля	2160	4050	2160	4050	6075
Кормовий буряк	1440	5400	1440	5400	4050
Сіно	720	1350	720	1350	2025
Сіль	28,8	54	28,8	54	5,4

Для того щоб дикі свині набирали вагу, народжували здорове потомство необхідна інтенсивна підгодівля, яка включає різноманітний корм: зерно, коренеплоди та ін. (табл. 5.3). Свиня дика із задоволенням поїдає городину, коренеплоди, різні зернові і ягідні корми, любить жолуді й горіхи. Працівники господарств викладають для дикої свині насамперед картоплю, переважно дрібну, некондиційну, а також силос. До цього до найбільш дешевого корму додають комбікорм, овес, кукурудзу (переважно в качанах), жолуді й інші концентрати.

Таблиця 5.3

Розрахунок кількості кормів у літньо-осінній період для підгодівлі диких свиней у вольєрі Радивилівського лісництва філії «Дубенське лісове господарство», кг

Види кормів	2025		2026		
	дорослі	цьоголіки	дорослі	цьоголіки	двохрічки
Кукурудза	576	1080	576	1080	1620
Ячмінь, овес	432	810	432	810	1215
Макуха, висівки	288	540	288	540	810
Топінамбур, картопля	2160	4050	2160	4050	6075
Трава	1440	5400	1440	5400	4050
Сіль	28,8	54	28,8	54	5,4

У Прибалтиці основну частину кормів становлять рибні відходи, найбільш дешеві й доступні в місцевих умовах. У приміських господарствах для дикої свині найчастіше викладають харчові відходи їдалень. Кабани Криму й Кавказу, які в осінній час ходять по лісах, посипаних падалицею диких груш, яблук,

кизику й гороху, більш розбірливі у кормах, але й їх можна привчити, викладаючи для них качани кукурудзи, жолуді або зернофураж.

На підгодівельних майданчиках для диких свиней доцільно споруджувати годівники для підсвинків (рис. 5.2).

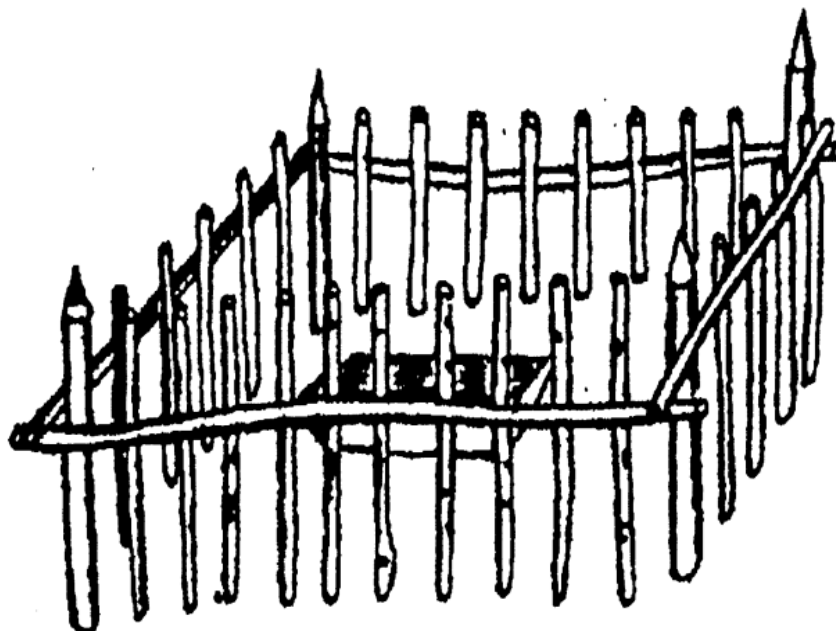

Рис. 5.2. Годівниця для підсвинків та поросят

Корм у ньому викладається в середині годівника, потрапити до нього через проходи між колодами можуть лише підсвинки. Таким чином вони споживають корм одночасно разом із дорослими, а не після того як вони наїдяться і дадуть таку можливість їм. Вимоги до годівниць: зручність у використанні, достатня місткість, відповідність анатомічним особливостям тварин, зручність щодо завантаження корму і чистки. Неприпустимими є гострі виступи. При підгодівлі дикої свині коренеплодами, жолудями, кукурудзи в качанах не має потреби викладати їх у годівниці. Розкинутий на площі 10-20 м² корм рівномірно поїдають різновікові звірі і сильніші не відганяють слабих, як це буває біля годівниць. Комбікорм, зернові корми найкраще викладати у довгі важкі корита, щоб тварини не затопували у землю частину кормів (рис. 5.3).

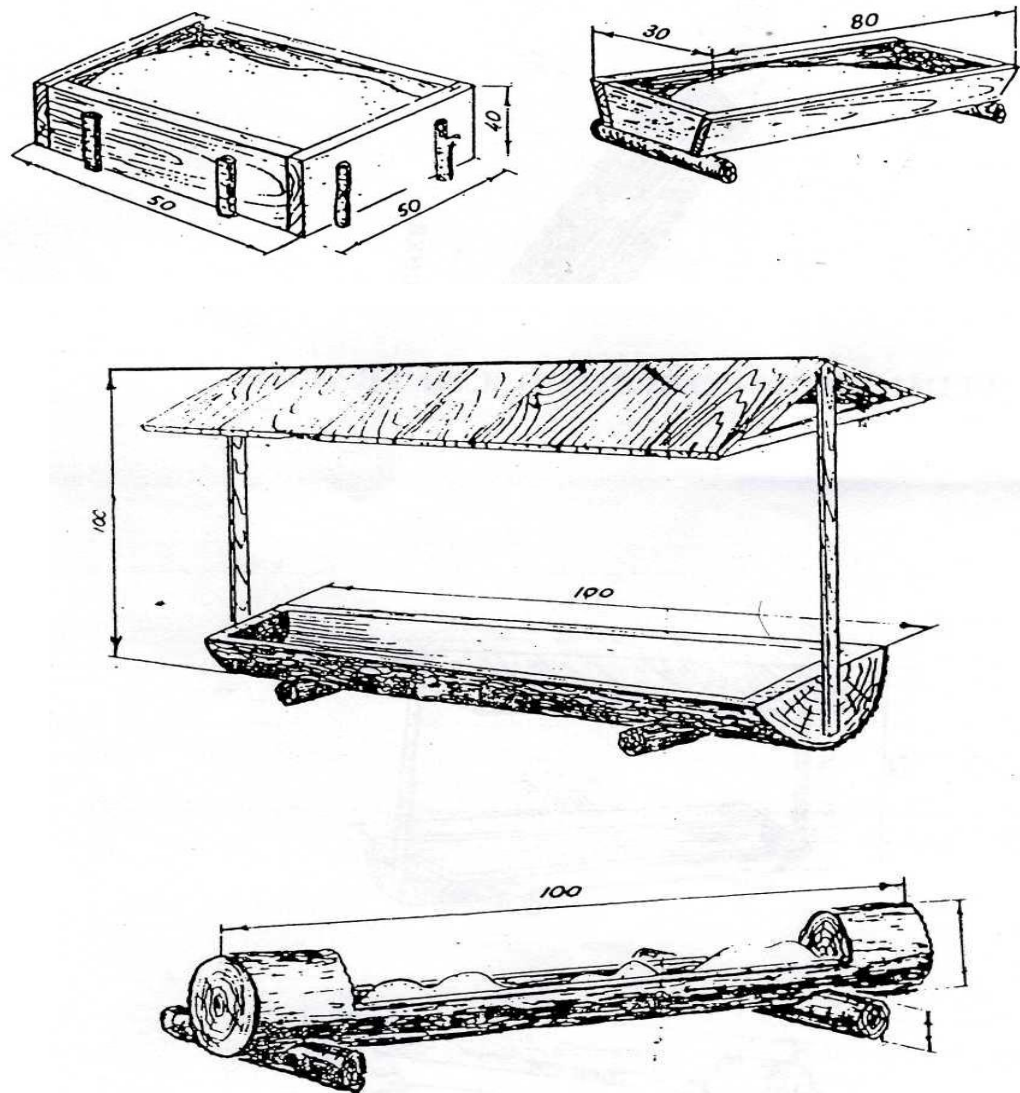

Рис. 5.3. Типи годівниць та солонців для підгодовівлі дикої свині

Свиня дика - тварина невибаглива, проте потребує специфічних умов існування. Зокрема, вона не сприймає перегрівання, хоча мінусову температуру переносить добре. Для дорослих тварин бажані, але не обов'язкові особливі захисні будівлі (хліви, навіси від сонця та дощу, «затишки» - загороджені дошками, солом'яними чи очеретяними матами невеликі території від негоди та низьких температур), а для свиноматок та молодняку вони рекомендовані. Деякі автори вважають, що взимку достатнім захистом для дорослих особин є наявність густих чагарників та великих куп соломи. Відселення молодих

статевозрілих самців (з шести місяців) від самиць у період гону здійснюється за допомогою сітчастих загорож.

5.3. Захворювання дикої свині

Збудники багатьох інфекційних захворювань, як свідчать дослідження науковців, є спільними для диких та свійських тварин і поява деяких хворіб на колишніх фермах колгоспів, а тепер фермерських господарств, зумовлено із занесенням інфекцій від диких тварин (Білий, 2006). Відомі також протилежні випадки, коли спалахи епізоотії серед дичини були наслідком контакту з домашньою худобою.

Сприйнятливість диких тварин до заразних захворювань домашньої худоби зумовлено тим, що сільськогосподарські тварини є наслідком праці багатьох поколінь людей, які приручали та одомашнювали їх диких родичів, нащадки яких і в наш період вільно існують у природі та є об'єктами полювання.

Дикі свині досить часто заражаються метастронгілезом. Частота зараження їх гельмінтозами збільшується при відсутності систематичного прибирання і дезинфекцій підгодівельних майданчиків.

Загалом, розведення дичини, піклування про неї в умовах густонаселених районах країни приводить до неминучого розширення контактів диких тварин з людським житлом і домашніми тваринами. На початку XXI ст. в окремих мисливських господарствах внаслідок систематичної підгодівлі, охорони і регулярного відстрілу поголів'я кабана досягло значної щільності. За значної щільності диких свиней кормів із природних ресурсів навіть в літньо-осінній період не завжди хватає і практично підгодовувати або годувати приходиться цілорічно.

Сезонна підгодівля або постійна годівля значно розширює контакти диких свиней з людським житлом через корм, транспорт та обслуговуючий персонал, тим більше, що люди не завжди притримуються заходів профілактики. Мисливствознавці, єгері та інші працівники мисливських господарств утримують свійських тварин в особистому користуванні, доглядають за ними,

вільно відвідують сусідні населенні пункти і фермерські господарства і в тому взутті, одязі приходять у мисливське господарство, вивозять і викладають корми на підгодівельних ділянках і працюють в угіддях господарства. На одязі та взутті вони можуть бути, навіть не підозрюючи про це, заносити збудників інфекційних та інвазійних захворювань в стадо. У минулому у мисливських господарствах практикували підгодівлю відходами кухні та бойні. Викладання кухонних відходів диким свиням без попередньої термічної обробки викликає значну загрозу в зараженні тварин.

Досить часто, викладка кухонних, рибних відходів, м'ясних конфікатів з метою поповнення білкового дефіциту у раціоні кабанів можуть бути джерелом зараження диких тварин. Така підгодівля може призвести до виникнення вогнищ захворювань. Так, в одному із зоопарків після згодовування звірам м'яса коня, який хворів сибірською язвою, загинули єнотоподібні собаки, борсуки, рись, леопард, куниця та ін. хижі звірі. Не тільки м'ясо, але й шкіра, шерсть, копита та інші види тваринної сировини, які інфіковані, можуть бути джерелом ящурної інфекції. Кров від чумних свиней зберігає зараженість упродовж 162 діб. Так довго зберігається вірус в шкірі, знятої з чумних свиней або трупів. Тому важливо дотримуватись санітарно-гігієнічних вимог при викладанні кабанам тваринних кормів.

У деяких мисливських господарствах, з метою освіження крові, завозять диких свиней із різних регіонів країн. Така практика може призвести до завезення інфекції і якщо не притримуватися карантинного режиму та не адаптувати кожну завезену групу диких свиней до нових кліматичних умов. Складний процес акліматизації зумовлений з певним ослабленням організму тварин, що в свою чергу призводить до зниження стійкості звірів по відношенню до різних захворювань. Очевидно, що доцільніше для розселення диких свиней, брати звірів із популяції своєї кліматичної зони, а не привозних.

Інколи недостатньо приділяється уваги профілактичній роботі, ветеринарно-санітарному режиму при транспортуванні, перетримці, підгодівлі свиней диких.

Ветеринарно-профілактичні заходи спрямовані на то, щоб не допустити занесення збудників інфекційних і інвазійних захворювань в середовище диких тварин, а також на виконання ветеринарно-зоотехнічних вимог по утриманню, підгодівлі та годівлі тварин, на отримання здорового приплоду і зменшення відходу серед диких і свійських тварин.

Для досягнення таких цілей в господарстві плануються і проводяться наступні ветеринарно-профілактичні і загальногосподарські заходи:

- керівники і мисливствознавці повинні підтримувати контакти із ветеринарно-зоотехнічними структурами для своєчасного отримання інформації про епізоотичний стан фермерських господарств і населених пунктів, розташованих на територіях мисливських господарств, про проведення планових оздоровчих заходів та вимог із дотримання карантинного режиму;

- дотримання охоронно-карантинного режиму із попередження занесення інфекційних захворювань в природне середовище із фермерських господарств і приватних сільськогосподарських господарств шляхом виключення контактів диких тварин з домашніми;

- піддаються карантину упродовж 30 діб дикі тварини, які поступають в господарство. В цей період проводиться їх ветеринарне обстеження, спостереження та оброблення;

- дикі тварини із ряду хижаків і гризунів обстежуються на лептоспіроз;

- систематично проводиться спостереження і огляд диких тварин у вольєрах і на підгодівельних майданчиках;

- влаштовують і постійно підтримуються у робочому стані дезинфекційні бар'єри при віздах у вольєр;

- у вольєрах і загонах для тварин щомісяця проводити санітарний день, в який територія очищається від залишків кормів та екскрементів. При необхідності проводять дезинфекцію годівниць і вольєрів;

- підгодівельні майданчики регулярно очищають від залишків кормів і гною;

– постійно контролюється повнота викладення кормів, їх якість і забезпечення водопоїв тварин. У зимовий період раціон збільшується, щоб виключити відвідування фермерських господарств (олень, кабан), сміттєзвалищ і скотомогильників (кабан) в пошуках кормів. З кормом викладаються мікроелементи, лікувальні і профілактичні засоби;

– ведеться облік захворювань і загибелі диких тварин. Про всі випадки масової загибелі диких тварин, в тому числі гризунів, необхідно повідомляти і районному ветеринарному лікареві;

– трупи дрібних тварин і патологічний матеріал від трупів крупної дичини у кожному випадку негайно направляються для дослідження у ветеринарну лабораторію;

– знайдені трупи диких тварин підлягають зпалюванню або закопуванню в землю на глибину 1,5 - 2 км;

– постійно проводиться ветеринарно-санітарна експертиза туш і внутрішні органи відстріляних диких тварин. Туші лосів досліджуються на фінноз, а туші кабанів - на фінноз і трихінельоз;

– при прояві захворювань проводяться оздоровчі заходи заходів у відповідності із існуючими інструкціями;

– спеціальні профілактичні та оздоровчі заходи у мисливських господарствах проводяться по плану за допомогою і під контролем ветеринарної служби із погодженням з районним ветеринарним лікарем.

Однак, складність в організації ветеринарно-профілактичних заходів серед диких тварин полягає в тому, що основним джерелом збудників інфекцій є не домашні тварини, а вільно існуючі хижаки та гризуни.

ВИСНОВКИ

У мисливських угіддях філії «Дубенське лісове господарство» полювання проводять на козулю європейську, дику свиню, зайця сірого, водно-болотну дичину. Щорічно у середньому добувають понад 10 козуль, до п'яти диких свиней, близько 400 зайців, що значно менше потенційних можливостей угідь. Збільшити добування диких свиней можливо внаслідок розведення у вольєрі і випуску тварин під постріл мисливців. Надходження від ведення мисливського господарства можна збільшити продаючи диких свиней в інші мисливські господарства.

Враховуючи природні умови мисливських угідь філії, їх кормову ємність, необхідність дотримання санітарно-ветеринарних вимог та збалансованості між довкіллям і чисельністю диких свиней, доцільно утримувати в вольєрі 30-40 голів. Для підгодівлі тварин підібрано кормовий раціон в залежності від періоду року, який включає зерно, коренеплоди, сіль та інші компоненти.

Добування або продаж диких свиней можливе з 2027 р. При налагодженій охороні, дотримання санітарно-ветеринарних вимог, підгодівлі, яка забезпечить природний приріст поголів'я, щорічно можна буде реалізувати або відстрілювати не менше 15 голів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабіч О. Г., Камінецький В. К. Формування популяцій та динаміка чисельності копитних у Національному природному парку «Азово-Сиваський» // Наукові доповіді НАУ. – 2008. – № 2 (10). – С. 11-27.
2. Білий В. В. Вольєрне мисливське господарство на Рівненщині та перспективи його розвитку // Наукові основи підвищення продуктивності та біологічної стійкості лісових урбанізованих екосистем: 55 наук.-техн. конф. професорсько-викладацького складу, наукових працівників, докторантів та аспірантів ЛГФ НЛТУ України, (19-21 травня 2005 р., м. Львів). – Львів, 2005. – С. 3-5.
3. Білий В. В. Еколого-гігієнічні аспекти функціонування вольєра для розведення дикої свині // Лісове господарство, паперова і деревообробна промисловість: міжвід. наук.-техн. зб. НЛТУ України. – Львів, 2006. – Вип. 30. – С. 278-281.
4. Білий В. В. Дика свиня як об'єкт для вольєрного розведення // Молодь та поступ біології : зб. тез Другої Міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів (21-24 березня 2006 р., м. Львів). – Львів, 2006. – С. 241-242.
5. Білий В. В. Про зміни фізико-хімічних властивостей ґрунту під впливом риючої діяльності свині дикої (*Sus scrofa* L.) при вольєрному її утриманні // Тези I Міжнар. конф. молодих вчених «Біологія: від молекул до біосфери» (21-23 листопада 2006 р., м. Харків). – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2006. – С. 61.
6. Білий В. В., Ходзінський В. П. Особливості впливу свині дикої (*Sus scrofa* L.) на лісостан за умов вольєрного утримання // Потенціал і проблеми мисливського господарства України : зб. матеріалів I Всеукраїнської мисливськогосподарської наук.-практ. конф. студентів та аспірантів (6-9 вересня 2006 р., м. Львів). – Львів: Сполом, 2006. – С. 7-15.
7. Бондаренко В. Д., Білий В. В. Вольєрне розведення дикої свині – перспективне направление интенсификации лесоохотничьего хозяйства //

Проблемы лесоведения и лесоводства. – Гомель: ИЛ НАН Беларуси, 2005. – С. 399-401.

8. Бондаренко В. Д., Білий В. В. Дика свиня (*Sus scrofa* L.) в мисливському господарстві України : проблемні питання // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 222-223.

9. Бондаренко В. Д., Білий В. В., Ходзінський В. П. Зміна фізико-хімічних властивостей ґрунту під впливом ріючої діяльності свині дикої // Науковий вісник Надслучанського інституту : зб. наук. праць. – Березне: Вид-во НСІ, 2007. – Вип. 1. – С. 117-121.

10. Бондаренко Т. В., Ходзінський В. П. Вплив ріючої діяльності дикої свині (*Sus scrofa* L.) на підлісок // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 173-180.

11. Владишевський Д. В., Єльський Г. М. Про біологічні причини зростання пошкоджень деревостанів звірами // Боротьба з хворобами і шкідниками лісів Українських Карпат : тези доповідей 2 наук.-практ. конф. з питань лісозахисту в Карпатах. – Івано-Франківськ, 1969. – С. 63-65.

12. Голда Д. Вовк має право на життя // Лісовий і мисливський журнал. - 2001. - № 1. - С. 32-33.

13. Гунчак Н.С. Морфологические и экологические особенности кабана Украинских Карпат: Автореферат дис. канд. биол. наук. – Минск, 1982. – С. 22.

14. Гунчак Микола. Стан популяцій диких копитних тварин у Карпатах // Великі ссавці Карпат. – Матеріали міжнар. екологічної конф. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. – С. 7-11.

15. Жила С.М. Вовки Українського Полісся: динаміка чисельності та деякі питання моніторингу // Поліському природному заповіднику - 30 років. Збірник наукових праць. - 1999. - Вип. 1. - С. 106-115.

16. Євтушевський М. Н. Дикий кабан (*Sus scrofa* L.) у природних умовах та у вольєрі // Лісівництво та агролісомеліорація. – Вип. 117. – 2010. – С. 290-294.

17. Єгер Василь. Україна мисливська ? // Лісовий і мисливський журнал. – 2012. - № 1. – С. 26-28.

18. Домніч В.І., Кравцов О.А. До екологічних особливостей кабана *Sus scrofa* заплави Каховського водосховища // Запорізький національний університет «Питання біоіндикації та екології». – 2010, вип. 15, №1. – С. 121.

19. Кобеля А. П., Різун Е. М. Досвід вольєрного розведення свині дикої в мисливських угіддях Тернопільської області // Матеріали 68-ої наук.-техн. конф. студентів й аспірантів НЛТУ України. – Львів: Видавництво РВЦ: НЛТУ України, 2016. – С. 32-33.

20. Колісник Б. І. Тенденції розвитку мисливського господарства у Волинській області // Лісове та мисливське господарство: сучасний стан та перспективи розвитку. Збірник статей учасників Міжнародної наук.-практ. конф. (27-29.11. 2007 р, м. Житомир). – Том 2. – С. 238-241.

21. Корж О. П., Петриченко В. В., Лебедева Н. І., Фролов Д. О. Штучне дичерозведення як перспективний шлях інтенсифікації сучасного мисливського господарства // Захист довкілля від антропогенного навантаження. – Вип. 13 (15). – Харків: видавництво ХНУ, 2006. – С. 116-119.

22. Корж О. П., Петриченко В. В., Лебедева Н. І. Використання засобів штучного дичерозведення для збереження біологічного різноманіття в умовах антропогенного перетворення ландшафтів // Вісник Запорізького національного університету : збірник наукових статей. Біологічні науки. – ЗНУ, № 1, 2007. – С. 100-106.

23. Машура Володимир. Чесько-словацькі рівери // Лісовий і мисливський журнал. – 2011. - № 3. – С. 32-33.

24. Новіков Роман. Постріл – кульмінація знань і досвіду // Лісовий і мисливський журнал. – 2014 р. – № 4. – С. 25-27:

25. Погребняк П. С. Лісова екологія і типологія лісів. Вибрані праці. – Київ: Наукова думка, 1993. – 248 с.

26. Похалюк О. М. Значення вольєрного розведення диких тварин у збереженні рідкісних видів звірів // Тернопільські біологічні читання. Матеріали

науково-практичної конф. з міжнарод. участю, присвяченої 20-річчю заснування наукового фахового видання України «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка» (20-22 квітня 2017 р., Тернопіль). – 2017. – С. 227-341.

27. Похалюк О. М. Шляхи покращення ведення мисливського господарства в умовах Західного Полісся // Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (14 грудня 2016 р., Умань). – 2016. – С. 166-167.

28. Пуговиця М. Слід сікача // Лісовий і мисливський журнал. – 2016. - № 5. – С. 42-45.

29. Рудишин М.П., Мурський Г.М., Татаринів К.А. Рациональне ведення мисливського господарства. – Львів: Каменяр, 1987. – 181 с.

30. Татаринів К. А. Звірі західних областей України. – К.: Вид-во АН УРСР, 1956. – 187 с.

31. Татаринів К.А. Фауна хребетних заходу України. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1973. – 257 с.

32. Турянський І.І. Звери советских Карпат, их хозяйственное и зоопаразитологическое значение: Автореф. дисс. ... д-ра биол. наук: 03.097 / Институт зоологии. - Киев, 1972. - 39 с.

33. Ходзінський В. П. До питання про вплив ріючої діяльності ратичних тварин на природне поновлення лісу // Наукові основи підвищення продуктивності та біологічної стійкості лісових урбанізованих екосистем: матеріали 55 наук.-техн. конф. професорсько-викладацького складу, наукових працівників, докторантів та аспірантів ЛГФ НЛТУ України, (19-21 травня 2005 р., м. Львів). – Львів, 2005. – С. 76-78.

34. Хоєцький П. Б. Вплив екологічних та антропогенних факторів на чисельність мисливських звірів в заповідних екосистемах // Проблеми ландшафтної архітектури, урбоекології та озеленення населених місць. - Матеріали Першого міжнар. семінару. – Том. 2. – Львів, 1998. – С. 75-81.

35. Хоєцький П.Б. Вплив чинників середовища на щільність мисливських звірів // Науковий вісник. Зб. науково-техн. праць. - Вип. 9.12. - Львів:УкрДЛТУ, 1999. - С. 58-63.

36. Хоєцький П. Б., Скольський О. М., Похалюк О. М. Перспективи ведення мисливського господарства в угіддях ТзОВ «Явір плюс» // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.6. – С. 15-19.

37. Шадура А.М. Лісівничі основи ведення мисливського господарства на кабана (*Sus scrofa*) та козулю(*Capreolus capreolus*) в лісах східного полісся України : Автореферат дис. канд. с/госп. наук. – Київ, 2005. – 22 с.

ДОДАТКИ

Розподіл загальної площі земельних ділянок лісового фонду за
категоріями земель філії «Дубенське ЛГ»

Категорія земель	Площа, га
Насадження природного походження	7449.3
Насадження з домішкою лісових культур	4.8
Лісові культури лісовідновлювальні	14757.3
Незімкнуті лісові культури лісовідновлювальні	585.0
Розсадники лісові	33.1
Плантації	107.8
Школи деревні	13.9
Дендрологічні сади	3.6
Зруби	155.2
Рілля	77.0
Сіножаті	130.3
Озера	2.4
Струмки	9.6
Ставки	6.4
Водосховища	18.7
Сади	6.6
Залізниці вузької колії	60.6
Грунтові дороги	206.4
Просіки кварталні	188.2
Візири	1.1
Меліоративні канали	11.3
Будівлі господарські і адміністративні	17.0
Кордони лісові	0.9
Садиби	12.1
Склади лісові	3.9
Пасіки стаціонарні	0.2
Ремізи, біополяни, майданчики для підгодівлі	84.1
Кормові поля	18.0
Лінії електромережі	82.1
Газопроводи	23.9
Нафтопроводи	60.0
Протипожежні розриви	14.6
Декоративні галявини	3.7
Торфозробки	117.9
Яри	0.3
Балки	15.4
Кам'янисті розсипи	1.4
Піски	8.0
Болота	381.5
Інші нелісопридатні землі	2.2

Рубки головного користування на 2024 рік

За даними лісовпорядкування						Результати відводу ділянок				
Площа, га	Загальний стовбурний запас тис.м ³	Запас, що вирубується м ³				Площа, га	Запас, що вирубується, м ³			
		на 1га	стовбурний	ліквідний	лісової деревини		на 1га	стовбурний	ліквідний	лісової деревини

Експлуатаційні ліси

Суцільні рубки

108,6	37,66	347	37600	34120	26910	108,6	349	37913	34221	26625
-------	-------	-----	-------	-------	-------	-------	-----	-------	-------	-------

Усього по категорії лісів і по підприємству

108,6	37,66	347	37600	34120	26910	108,6	349	37913	34221	26625
-------	-------	-----	-------	-------	-------	-------	-----	-------	-------	-------

В тому числі

Хвойні

99,6	34,81	347	34810	31600	25460	99,6	352	35027	31594	25290
------	-------	-----	-------	-------	-------	------	-----	-------	-------	-------

Із них

Сосна

99,6	34,81	347	34810	31600	25460	99,6	352	35027	31594	25290
------	-------	-----	-------	-------	-------	------	-----	-------	-------	-------

Твердолистяні

7,0	2,31	330	2310	2050	1120	7,0	332	2326	2118	1083
-----	------	-----	------	------	------	-----	-----	------	------	------

Із них

Дуб

4,7	1,74	364	1710	1480	930	4,7	366	1718	1358	924
-----	------	-----	------	------	-----	-----	-----	------	------	-----

М'яколистяні

2,0	0,54	270	540	470	330	2,0	280	560	509	252
-----	------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Із загальних даних по підприємству

Суцільні рубки

108,6	37,66	347	37600	34120	26910	108,6	349	37913	34221	26625
-------	-------	-----	-------	-------	-------	-------	-----	-------	-------	-------

Виконання рубок головного користування в 2023р.

Узгоджений обсяг рубок головного користування		Фактично зрубано		
Площа, га	Запас деревини ліквідний, м ³	Площа, га	Запас деревини ліквідний	
			Усього, м ³	В т.ч. згідно узгодженого обсягу, м ³

Суцільні рубки

110,9	34,82	110,9	34,84	34,84
-------	-------	-------	-------	-------

Усього по категорії лісів і по підприємству

110,9	34,82	110,9	34,84	34,84
-------	-------	-------	-------	-------

В тому числі

Хвойні

100,3	31,72	100,3	31,83	31,83
Із них				
Сосна				
100,3	31,72	100,3	31,83	31,83
Твердолистяні				
7,1	2,13	7,1	2,07	2,07
Із них				
Дуб				
4,4	1,49	4,4	1,43	1,43
М'яколистяні				
3,5	0,97	3,5	0,94	0,94
Із них				
Береза				
1,4	0,43	1,4	0,43	0,43
Із загальних даних по підприємству				
110,9	34,82	110,9	34,84	34,84

Рубки догляду на 2024р.

Дані лісовпорядкування			Результати відводу ділянок				
Площа, га	Запас, що вирубуюється, м ³		Площа, га	Запас, що вирубуюється, м ³			
	на 1га	усього		на 1га	стовбурни й	ліквідни й	ділової деревини

Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення
Освітлення

4.1	4	16	4.1	2	9		
-----	---	----	-----	---	---	--	--

Разом по категорії лісів

4.1	4	16	4.1	2	9		
-----	---	----	-----	---	---	--	--

В тому числі
Хвойні

4.1	4	16	4.1	2	9		
-----	---	----	-----	---	---	--	--

Рекреаційно-оздоровчі ліси

Освітлення

1.8	4	7	1.8	1	2		
-----	---	---	-----	---	---	--	--

Проріджування

1.8	15	27	1.8	28	50	50	
-----	----	----	-----	----	----	----	--

Разом по категорії лісів

3.6	9	34	3.6	14	52	50	
-----	---	----	-----	----	----	----	--

В тому числі
Хвойні

1.3	4	5	1.3	1	1		
-----	---	---	-----	---	---	--	--

В тому числі
Твердолистяні

2.3	13	29	2.3	22	51	50	
-----	----	----	-----	----	----	----	--

Експлуатаційні ліси
Освітлення

5.6	4	22	4.0	2	8		
-----	---	----	-----	---	---	--	--

Прочищення

8.0	8	66	8.0	4	29		
-----	---	----	-----	---	----	--	--

Проріджування

20.2	25	506	16.8	10	172	155	10
------	----	-----	------	----	-----	-----	----

Прохідні рубки

175.0	28	4882	52.0	20	1019	839	355
-------	----	------	------	----	------	-----	-----

Разом по категорії лісів

208.8	26	5476	80.8	15	1228	994	365
-------	----	------	------	----	------	-----	-----

207.8	26	5472	79.8	15	1226	994	365
-------	----	------	------	----	------	-----	-----

Твердолистяні

1.0	4	4	1.0	2	2		
-----	---	---	-----	---	---	--	--

Крім того, лісівничий догляд в незімкнутих культурах

			2.2	2	4		
--	--	--	-----	---	---	--	--

Усього по підприємству

216.5	26	5526	88.5	15	1289	1044	365
-------	----	------	------	----	------	------	-----

В тому числі

Хвойні

213.2	26	5493	85.2	15	1236	994	365
-------	----	------	------	----	------	-----	-----

Твердолистяні

3.3	10	33	3.3	16	53	50	
-----	----	----	-----	----	----	----	--

Із загальних даних по підприємству

Освітлення

11.5	4	45	9.9	2	19		
------	---	----	-----	---	----	--	--

Прочищення

8.0	8	66	8.0	4	29		
-----	---	----	-----	---	----	--	--

Проріджування

22.0	24	533	18.6	12	222	205	10
------	----	-----	------	----	-----	-----	----

Прохідні рубки

175.0	28	4882	52.0	20	1019	839	355
-------	----	------	------	----	------	-----	-----

Крім того, лісівничий догляд в незімкнутих культурах

			2.2	2	4		
--	--	--	-----	---	---	--	--